

Negyedik évi folyam.
Pest, augusztus 9-én 1857.

A „Vasárnapi Ujság” hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. postai uton a „Politikai Ujdonságokkal” együtt csupan csak 3ft. pp. Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. sz.) bérmentve utasítandó. — Előfizetési díj július—decemberig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy

Virág Benedek.

(1752—1830.)

Volt e nemzetnek a mult század utóbbi felében egy szomorú korszaka, mellyben ha „Virágok” nem élnek : a honszeretet, a hazai nyelv iránti hő ragaszkodás, a nemzeti önérték, nagylelkűség és vitézség — a magyarnak ezen fényes, ősi tulajdonai, a nagyobb résznel talán végkép kihaltak volna. Sokat hallottunk mai korbéli íróink hatásáról beszélni s minduntalan halljuk a hivatkozást a nagy közönség mindig növekedő figyelmére, melylyel az irodalmi mozgalmak folytonosan kíséri és elősegíti. Ezt elismerni, bizonyosan örömeire válik minden magyar embernek.

De az is bizonyos, hogy a mult századból a jelenbe átjött, keményebb alkotású irodalmi bajnokoknak legkevesebb okuk sincs, hatás tekintetében a jelenkori irodalommal az összehasonlítást kerülni.

A hatás nem volt olly zajos, de szivre, lélekre, érzületre ellenállhatlan hatalommal szóló. Mert csaknem kiszámíthatlan, mennyit lendített az általános lelketlenség kietlen korszakában amaz első bátorut török gondhagyó dolgozó művei édes hazánk elhanyagolt nyelvén, mennyi nemes érzést ébresztettek eleven életre a szunnyadó nemzet keblében; midőn taníták, hogy a hazát, dicsőséget, jó hirt nem pusztá szóval, hanem tettekben, áldozattételekkel kell szeretni; midőn a lelketlenséget, hazafuflanságot, pártoskodást, hamis önértékét, elpuhulást, koruk erős kifejezésével, nemzetünk fenéjének nevezék el!

S minő hatással kelle birni a kedélyekre az olly nemű műveknek, minő p. o. Virág Benedek ismeretes ódája :

A kényes szenvedőhöz.

Békételen szív! mit panaszkodol?
A durva lánczok s tömlőczök a nemes
És fényes erkölcsöt homályba
Rejtik ugyan, de le nem gyalázzák.

Mig büntelen türsz, fenmarad érdemed.
S való örömmel tartja reményedet.
De a hazaért halni szép dicsőség —
Csak ne fakadj alacson panaszra.

Virág Benedek született 1752-ben Nagy-Bajomban Somogy-megyében. Iskoláit Kanizsán, Pécsen s Pesten végezte. Az akkor létezett pálosok (paulinusok) szerzetébe lépén, mindjárt fölszen-

teltetése után 1781-ben a székesfehérvári gymnasium tanárává lett, hol már akkor nagy mértékben ébresztette az ifjúságban, a római klasszikusok tanulmányozása alkalmával, a magyar költészet iránti szeretetet.

A pálosok szerzete 1786-ban ugyan eltöröltetett, Virág mindazáltal tovább folytatta tanári hivatalát 1794-ig, midőn betegeskedése miatt tanszékéről lelépén, Pestre tette át lakását, hol egy ideig nevelőséggel foglalkozott. Azonban ez is nehezére esett gyöngéledő egészségének, ezt is abban hagyá s elhatározá, hogy csupan a tudományoknak s kedvencz hajlamainak fog élni. Pestről átköltözött az olcsóbb és csendesebb Budára, hol élte fogytáig lakott, szegényes viszonyok között ugyan, de nemes függetlenségben, folytonosan munkálkodva s nemzetünk jobb jövője iránt táplált reményeinek valósitásán dolgozva.

Virág Benedeknek szakadatlan munkássága közepett, kevés igényei voltak az élet iránt. Dolgozó asztalánál könnyen feledé a világ hívságait. Egyedüli biztos jövedelme azon 300 forint volt, mellyet mint a pálosok eltörölt szerzetének tagja a vallási alaphól nyugdíjképen huzott. Munkái sem sokat jövedelmeztek; azokat Pyber Benedek és Kondé Benedek adták ki saját költségeiken, s nem szükség mondanunk, minő csekélyek lehettek azon összegecskék, mellyek az akkori idők szerint mint tiszteletdíjak s könyvei eladásából folyó jövedelem az ő rendelkezése alá kerültek. De azért a munkás, szerény férfiú könnyen türe s nélkülözéseket. Azért ő segedelmet soha senkitől nem kért s legfőlebb baráti kedveskedések színe

Virág Benedek.

alatt lehetett némi apró ajándékok elfogadására birni. Pedig rajta is beteljesült azon közmondás, hogy „a szegényt még az ág is huzza.” 1810-ben történt, hogy egy budai tüzvész alkalmával csaknem mindene elégett, a mi között különös veszteség volt reá nézve az általa kiadott „Magyar Századok” czimű becses történeti munkája első kiadásának nála felhalmozott példányai.

Virág Benedek azon íróink közé tartozik, kik kiválólag a nyelvésinra, tisztaságra fordíták figyelmüket, kik u. n. classicitásra

törekedtek. Verses művei között kitűnők az Ódák és Epistolák (levelek), öt nevezik különösen a magyar hőrosi óda teremtőjének. Műveiben lyrai légység, majd férfias erő és komolyság és sok satyricus guny is vegyül.

Számos, és különböző időkben megjelent eredeti költői művein kívül egy érdeme van különösen Virág Benedeknek, mellyet mindenki méltányolni fog, ki a régi klasszikusok örök becsü műveiről fogalommal bír. A római remekírókat jobban nem értette s azok fordításában több szerencsével nem járt el senki nálánál. Fordításai Cicero után a magyar prózai előadás legszebb példányai közé tartoznak. Hogy pedig elődei közül egy sem fogta fel úgy Horatiust, mint ő, kinek valódi szellemrokona lett, kivel lelke egészen összeforrt, azt fényesen igazolá. Műveit részenként, egyes füzetekben adta ki, úgy hogy 1801-től kezdve 1824-ig Horatius összes művei Virág fordítása szerint külön kötetekben is teljesen megjelentek (Levelek 1815, Satirák 1820, Ódák 1824). „E munka által — mondja Toldy Ferencz az ő irodalomtörténetében — Virág homályt vont minden elődeire, kik a római költőt részben vagy egészen adták, mind hűségre — kinél Horáczt senki inkább nem értette s nem érezte, — mind szépségre; s bár a sebesen haladó idők e fordítást is sok részben elavították, szerencsésb utódját még mind e napig várja.“

Munkássága nagy részét 1825 után újra a „Magyar Századok“ foglalták el. Ez azon becses történelmi műve, mellyet krónikák, az ország és egyház törvénykönyvei, s teljes hitelű levelek és okmányok után nagy gondnal és fáradsággal állita össze, s mellyet most is gyönyörrel olvashat mindenki. E munkáját a korábbi években elkészült első kötetten túl is folytatni s a mohácsi vésznapig kiterjeszteni kívánta, de — kifogyott az időből.

Erejét hanyatlani érzé, de azért lelki vidámsága nem hagyá őt el soha, a mit, a munkás élet egyik fő áldásának tapasztalhatunk számtalan embernél. S fentartotta lelke ruganyosságát a remény, hogy nemzetének rég álmodott szebb napjai fel fognak végre virradni. Így lón, hogy a különben gyöngélgedő férfiú életének 78-ik évét érte el. S miután boldogító reményeinek egy részét, a fölédredt nemzedék között, csakugyan valósulva láthatta volna a tisztas agastyán, honfűtársainak áldása között hunyta be örökre szeméit 1830. január 30-án, a midőn budai magányában, segély és tanu nélkül, hirtelen gutaütés vetett végett életének.

A meleg keblű Horvát István e szavakkal fejezi be Virág Benedek feletti necrologját:

„Virág nevére mindenkor meg fognak rezzenni az alacsony lelkűek s mi pedig éltünk végső perczenéig mindig azt fogjuk a halhatatlan érdemű férfiúról mondani, hogy nálánál hivebb jobbágyot, buzgóbb hazafit, tisztább eszű tudóst, értelmesb, szelidebb és nemesb lelkű embert soha sem ismertünk.“

Az elhunyt hazafit a közméltánylat kísérte sirjába — örömmel jegyezzük még ide a kegyelet egy nemes példáját. Virág Benedek holt tetemeit Ürményi József volt statusminiszter özvegye, a nemes keblű Komjáti Anna temettette el saját költségein. A temetést roppant kesergő sokaság követte a Krisztina-városi sirkertig, hol hű tanítványa s barátja Reseta János kökeresztel jelölé nyughelyét.

E sorok írása közben önkénytelenül elménkbe tolnak az e lapok mult számában jellemzett francia költő és Virágunk életviszonya, jelleme s kimulása közti hasonlóságok s különbségek — de az összehasonlítást a nyájas olvasóra bizzuk.

Még egy dal Bérangertől.

A vén kabát.

Fordita: Szász Károly

Oh maradj hűvem, szegény vén kabátom!
Együtt nezzük: az élet hogy lejár.
Tíz éve, hogy mindig magam keféllek,
Többet Sokrates sem tehetne már.
Ha még a sors, kopott kelméddel,
Ujabb csatákat mérne rád:
Kövess engem! daczolj mint philosoph;
— Ne váljunk el mi, jó öreg barát!

Elékszem még, oh emlékszem még a napra,
A mellyen először viseltelek.
Az névnapom volt és vig czimboráim
Tégedet is megénekeltének.
Szegénységed nem taszítá el őket,
Sőt az nekem becsületekre vált.
Most is készek megünnepelni minket;
— Ne váljunk el mi, jó öreg barát!

Bélléseden egy hosszú varrást látok!
Milly édes emlék szívemnek az is!
Egy este, szinből meg akartam szökni
Rózámtól, — de megcsipett a hamis.
Kezében maradt szárnyad, s oh gyalázat!
Maradni kénytetted a szakadt kabát.
Két nap kellett Rózának a varrásra...
— Ne váljunk el mi, jó öreg barát!

Vettelek-e én körül illatokkal,
Mikkel magokat kendőzik sokan?
Mikor tettelek ki a megvetésnek,
A nagy urak előszobáiban?
Neked, — a mig a szalagok színéért
Küzdött az ország sok véres csatát, —
Egy mezei virág volt gomblyukadban...
— Ne váljunk el, mi jó öreg barát!

Ne félj többé ama nehéz napoktól,
Mellyekben sorsunk egyenlő vala!
Midőn egymást válták föl öröm és bú,
A tél vihara s a nyár nappala.
Érzem már, nem soká örökre
Le kell tennem minden ruhát.
Csak egy kissé várj, együtt érjünk véget...
— Ne váljunk el mi, jó öreg barát!

A szerelmes betyár.

Lóra kap a szilaj betyár,
Üvölt, süvölt a fergeteg:
„Hadd üvöltsön, hadd süvöltsön,
Szerelem fűz, megyek megyek“...

Sötét az éj, nincsen csillag,
A villám ég, kanyarog csak;
Es a betyár arcán mégis
Öröm, remény mosolyognak.

Alacsony kis ablakrésen
Bús fény tör át a nagy éjen:
„Rajta lovam, csak még addig,
Mig azt a kis fényt elérem!“

Halavány a gyertya lángja,
A betyár olly vágyva néz be;
Hajh de minnek, minnek néz bel!
Szeretője más ölébe...

Vissza, vissza, és a gyors mén
Még vadabbul, gyorsabban mén,
Viszi, viszi jó gazdáját
Esze nélkül árkon, tüskén.

Kisüt a hold... de nincs vége
A zivatar haragjának:
Egyre zajog, háborog az,
Szíve mélyén a betyárnak.

Dalmady Győző.

Nemzetünk miveltisége az Árpádok alatt.

Irta VASS JÓZSEF

Ne hidd, hogy állathörbe vartt vádák
S vartt hürpö-pem-emberek eszenék,
Kik jöttek, győztek, s e négy viz között
Testvérti hátszalal országot fájókból.
Egy új, szebb ország alkotól lettek,
Ez századok szelvést az országok. — Toldy

Bevezetés.

I. A magyar legfiatalabb nemzete Európának. Azon nagy népvándorlásban, mely a negyedik század közepétől kezdve rajokként szállítá a népeket Ázsiából Európába, a magyar nép volt az utolsó, mely magának állandó hazát szerzett ennek keleti határán; hol, lakhelyének földirati fekvésénél fogva, arra látszott a sors által kijelelve, hogy sziklafal legyen a nyugoti polgárisodás mellett, kelet népei vészterhes mozgalmainak ellenében. Hogy annyi véraldozatba került fontos rendeltetéséhez közel tíz század folytán ingatlanul hű maradt, kétségbe vonhatlan tanúsága mind férfias derék jellemének, mind életrealóságának: méltó tebat, hogy e nemes nemzet őskori miveltiségeinek fejleményeit nyomozzuk, s belőlök a magyarnak azon bajnokilag megható képét állítsuk közszemléletre, mely Európá einosult nemzetéinek méltó elismerését, becsülését olly nagy joggal igényli. — Érdekteljes ezen mély jelentéssel bíró tárgy elemzése annyiban, hogy mi most élők nem vehetjük egykedvűleg, akármit tartson Európa őseleinkről; úgy nézze-e ezeket, mint az örök jó elv ellenit és ármány fiait, kiknek ezer esztendő kellett, hogy vad természetökből elvégre kibontakozzanak; vagy pedig úgy mint olly népet, mely nyers volt ugyan még, de a mely semmi tekintetben sem állott alsóbb fokán az igaz miveltiségnek azon népeknél, mellyek akkor Európában éltek. Ideje már e dolgot tisztába hozni mind azért, hogy a magyar nemzeti szellem emelkedjék, és legrégebbi dolgai felderítésére valahára ébredjen; mind azért, hogy azon külföldiek, kik hibás nézetek után, nemzeti miveltiségünket hamis fényben látták, sőt sokszor elfogultan ítéltek meg, előítéleteiktől szabaduljanak és lássák, miszerint a magyarnak nincs, de csak legkisebb oka is dicső eldödeit szégyenleni. — Korszerű is e nemes tárgy minden oldalú megvitatása, miután napjainkban sem hiányzanak tekintélyes írók, kik a megretent középkeleti krónikások reszkető kezei által készített torzképek után indulva, nem átalják magas szemöldökkel, s minden azavokkal érzékenyen sértve, hirdetni fajunkról: „hogy a magyarok minden más népeknél vadabak, alakjuk utálatos, arcuk majdnem minden emberi formából kivetkezett.

szívökben minden emberibb érzés el volt fojtva; hogy háborúikban iszonyuan kegyetlenek lévén, leölt elleneik testét, különösen szívöket, mint kedves falatokat, ették s véröket itták. Midőn e rágalomnál aljasabb rajztól utalats megvetéssel elfordulunk: más részt épen nem emeljük őseink mivelttségét olly magas fokra, minőre csak az új korban jutottak el az unokák. Egypár sorral tiltakozunk azonban itt, jelen értekezésünk előcsarnokában, mind Klemm ellen, ki a maga tiz kötetes miveltség-történetében csak két lapot tudott írni ezen Európa közepett is ősi vadságban megmaradt, és csak Ferencz császár alatt némi irodalmat képezni kezdett népről (értad: *magyarról!!!*); mind Schöppner ellen, ki irodalmi tankönyvében körülbelöl ismételve ezt, Petőfi előtt említésre méltó költőt nem ismer. — Tisztába hozni, habár csak lényeges vonalaiban is, őskori miveltségünk történetét, s ez által a mivelt Európát e fontos és nemzeti életben, faji becsületben járó tárgy iránt kellőleg tájékozni, valamint a dicső ősök iránt tartozó kegyelet legbensőbb érzete hatalmasan sürgeti, úgy nemzeti minfentartásunk kiolthatlan ösztönénél fogva elengedhetetlen polgári szent tartozásunk, elutasíthatlan kötelességünk.

II. Korunkban sarkigazsággal van elismerve, hogy legerősebb állam az, hol legfényesebb ponton áll a tudomány, művészet és műszorgalom. E szempontból érdekes tudnunk, milly fokán állott fajunk a miveltségnek az *önálló nemzetségi korában*, annyal inkább, minthogy nemzetünk európai életnek első négy százada van e tekintetben eddigelő legkevesebbé híven rajzolva, s ezen nemzeti életkor az, melly leginkább bélyegeztetik miveltlenséggel, s a nemesebb életnyilvánulás legcsekélyebb jeleivel.

A magyar szellem irányait s tetteit nyomozni s méltatni, fejleményeit minden egyes bármi parányi szálaiban hű figyelemmel kísérni annyi, mint a nemzeti miveltség alkreszeit fűrkészni, történelmét gondosan összeállítani.

Bármelly nemzetnek, tehát a *magyarnak* is, valódi miveltége azon módban áll, mellyben összes társadalmi intézkedései és viszonyai a létező szellemi és testi erőik kifejtését a közös értelmi és anyagi jólét állandó megalapítására és egyszerű használatára intézik és elemozditják.

E szerint a nemzeti miveltségnek a szellemi fejlettség s anyagi jólét kettős ágazata, egymásra kölcsönösen ható, egymást feltételező két tényezője. Mert egyfelől csak a szellemi miveltetés teremthet magasabb anyagi munkálatot, melly a valódi életet kellemekkel látja el: másfelől pedig a testi nyomort általában a szellemi elsatnyulás is követi, a mennyiben a magasabb szellemi kifejlődést gátolja, s nem ritkán az embert baromhoz alácsonítja.

Énnélfogva vezérelvünknek ezen kettős alkresze egész tárgyalásunkon végig szövődik. Figyelemmel leszünk tehát a nemzeti élet mindazon jeleire, mellyekben a nemzeti miveltségnek mondott két tényezője nyilatkozik. Vázoljuk a földmiveltés, kereskedés, kézműipar állapotjait, a törvényhozásnak ezekre vonatkozó intézkedéseit; a bel- és külkereskedés emelkedését s hanyatlását; általában az anyagi jólétnek gyarapodását vagy csökkenését. — Viszonyban ezekkel felmutatjuk a nemzetnek uralkodó vallását, a néperkölcsoket, a tudományok s művészetek állapotjait, s az ezekben nyilvánuló szellemi előhaladás vagy alsúlyedés okait. Röviden: a nemzeti miveltségnek e két tényezőn alapuló jellemképét.

III. A tárgyalás, természeténél fogva, két részre oszlik. Az első rész adván a nemzet eredetét s átköltözését Európába, áttér a magyar nemzeti miveltség rajzolására az Árpádfejedelmek korában. Ennek czime: *Nemzetünk miveltége az Árpádfejedelmek korában*. — A második rész miveltségünk rajzát nyújtja az Árpád királyok kormányidejében, illy czim alatt: *Nemzetünk miveltége az Árpád királyok alatt*.

Nem felejtettük, hogy történelmi vázlatunk a magyar nemzet közép és alsó-osztályainak közönyébe, a választékos tartalmu *Vasárnapi Ujságba* van szárván, melly hetenként egy nagy negyedrétt íven olvastatik: azért tárgyalásunk keskeny határok közé szorult. Csak fő mozzanatokat érint, mélyebb s terjedtebb fejtegetésekbe nem bocsátkozhatik, de semmit, mi a dolog lényegét alkotja, nem mellőz szándékosan. Az előadás nyelve egyszerű leendő és világos, mert megértetni kíván; továbbá könnyű folyásu: mirenézve a forrásidézetek egész özönét mellőzendő, úgy azonban, hogy értekező minden egyes állítása valódiságaért kész bármikor és bárkivel a becsületes közvita sorompói közt sikra szállani, amaz általános ismert szép jelszóval: *Győzzön a mi jobb!*

Most a dologra.

ELSŐ RÉSZ.

Nemzetünk miveltége az Árpádfejedelmek korában.

1. §. Eredet. Őshaza. Népelet. Ősalkotmány és költözés.

I. Azon nemzet, mellynek őskori miveltége a jelen értekezés tárgyát alkotja, legrégebb történelmi kutfőink egyhangu állítása szerint *hun sarjadék*, s mint ilyen, a középpázsiai néposztályhoz tartozik, melly már a legrégebb történetíróknál a *scytha* gyűjtőnév alatt rejtezett, s Ázsiából kiindult előt *hunugár* nevezet alatt ismeretes volt főként arról, hogy beeses bőrökkel kereskedést üzött.

II. Őshazáját, eredeti lakhelyét történelmi pontossággal kijelölni, meghatározni ma már teljes lehetetlenség. Alig is létezett a folytonos népmozgalmak őskorában nemzet, melly lakhelyileg állandóan bizonyos földrészhez, tartományhoz kötve élt volna. Innét Ázsiának különböző pontjain látjuk feltűnni eldödeinket az őshajdanban. Megfordultak ők délnyugoti Ázsiában; később a Fekete-

tenger déli tartományaiban örmények és perzsák között székeltek. Krisztus után az ötödik században pedig már a Volga (Etel) k é partján látjuk őket, a mai orosz birodalom kazani, szimbirszi s orenburgi kormány megyéiben; végre a nagyhatalmu s mindig elenséges fajrokonak, a *besenyők* által szoritva, azon hazájokat is elhagyván, Etelközben, a mai Moldva- és Bessarábiában állapodtak meg.

III. Minő polgári s erkölcsi állapotban volt e nép Ázsiában, a történetírás felvilágosítani nem képes. Honi hagyományaink szerint e nép sok ideig pásztorkodó, békés, egyszerűségében boldog, s megelégedett volt azon javakkal, mellyeket a dús növényzetű haza földje, s nagyszámu marhacsordáik s nyájak nyújtottak, úgy hogy őseink gazdaságát eredetileg a marhatenyésztés képezte. Ezt lát-szik bizonyítani maga a *marha* szó is, melly nyelvünkön sokáig olly érteményben vétetett, mint összes jószágunk, vagyonunk. Utóbb azonban több népekkel ellenséges viszonyba keveredvén, nem csak egyszerű, békés erkölcsüket harcziasan zordonokká változtatták, hanem ősi hazájokból is kivándoroltak, míg végre számos viszontagság után a Kárpát-hegylánczon keresztülvergődvén, a mai Magyarországra özönlöttek, a Kárpátok és az adriai tenger, a Kahlenberg és oláh havasok közt levő minden tartományokat és népeket meghódítottak, s Árpád alatt azon nagy és tekintélyes birodalmat alapíták, melly egészen a jelen század közepéig, tehát közel ezer évig, a szerencsének sokféle változásai közt ugyan, de önállós- és szabadságának megtartásával fennállott.

IV. Legfontosabb behatást gyakorolt a magyar nemzet őskori miveltségére annak Európába költözése: szükség azért ezt nyom-sabbban tárgyalnunk.

Valamint az egyén, egy annál nehezebben határozza el magát egy egész nép ősi tűzhelyének végképeni elhagyására. Ez fontos okokat, eltökélt lelket, határozott jellemet feltételez. Fialtal s mély kületü népet csak a keblében kifejlett szabadság érzete és szeretete lelbirhat erre. A kivándorlással a régi hon határai közül megszűnik a szokásos, gépies élet, s egy ujnak reményhajjala dereng. E költözés a nemzeti élet minden rétegeit lényeges változásokon, módosulásokon viszi keresztül; szorosabb rendet alkot, alkotmányt szervez, a haderőket rendszeresíti, szóval a vándornépre a társadalmi élet jellegét nyomja: s mindezek a népmiveltség csiráinak mindannyi megindulásai.

Hogy a magyar nemzet az eredeti vadságból már régen kibontakozott, és szelleme némileg kifejtve is vala, midőn mai hazánkat elfoglalta, bizonyítják a *polgári alkotmány, hadrendszert*, sőt maga a *vándorlás* is. — Ősalkotmánya helyes arányban állott egyszerű erkölcsével s miveltégi fokával. A *szásznyolcs* apróbb nemzetségi *hét nagy nem-re* vagy *had-ra* oszlott; mindegyik *nem-nek* vagy *had-nak* külön feje vagy *had-nagya* volt, kik több század lefolyta után is *hét magyarnak* nevezettek a nép élő nyelvén. E hét *torzsökö*, vagy — miként az őskor nevezte, — *sejedelmi személy* családfőnöki hatalommal, igazságos törvények által kormányozta alattvalóit: vezérek valának ezek a hadban, bírák a békében. Illy kormányzat alatt folytak a magyar nép napjai mindaddig, miglen a hosszában s széltében kiterjedt tartományt tovább táplálni nem bírván, a felette megsaporodott, s a szomszédoktól erősen zaklatott népek új hazáról kellett gondoskodnia. A hét torzsökő tehát a nemzet nagy ügye felett tanácskozni egybegyűlvén, elhatározták, hogy eddigi szülő- s lakföldjököt elhagyják, s fegyverrel szerezzenek kényelmes lakást nyújtó új hazát magoknak. De e kérdés állott elé: hová, merre forduljanak? Fris emlékezetben élt még náluk az ősi hagyomány Pannoniáról, az Etele király országáról, kit saját véröknek tartottak. Abban központosult tehát mindnyájok értelme, hogy azon országot, mint különben is örökjüket, válaszsák törekvéseik céljául. Azonban a nagy vállalat nehéz kiviteléhez csak előre jól átgondolt terv szerint lehetett fogniok. Ismerték a nemzet hét külön nemből alkottatását, mellyet szorosabb véség, s egyetértés nem tart össze, sőt a magánérdek, nyereségvágy és állhatatlanság mindannyi mellékutakra vezet: érezték tehát egy fővezér, egy parancsnok elkerülhetlen szükségét, ki a nemek érdekeit egyesítve, s a netalán szerteágazó nézeteket magasabb nemzeti szempontból tekintve, döntő szavával elhatározza. Egy már koros, de élénk és vidor férfi állott közöttök, eredetére mindegyiknél nemesebb, születésére nézve regényes. Negyvenkét őskorosszu lépcsőjén származtatta le az emberi nemözönviz utáni törzsökatyjától, Noétól, vérségét. Arczára barna, de kellemes képü, nagy fekete-

szemü, magas karcsu termetü, izmos karu és hosszú uju volt; lelki tulajdonaira nézve pedig kegyes, jószívü, adakozó, böles, bátor, vitéz, harczosait örömet jutalmazó. Annyira meghaladt mind testi, mind lelki erőben mindenkit, hogy az ő tanácsa és együtt munkálása nélkül semmi nevezeteseb nem történt a széles scytha hazában. Ezen férfiú *Álmos*, kire az együtt tanakodó népfők egyesülve vetették figyelmüket. És ezen egyesült figyelem folytában őt, és az ő nemzetségéből származottakat, szabad akaratból és köz megegyezéssel vezérül s parancsnokul választván magoknak, fiaik fiaira is, utolsó nemzedékiglen, ezen üdvözléssel lepték meg: „Mától fogva téged ismerünk vezérünkül, s hová szerencséd vezérlend, oda követünk.“ Nem akarák azonban a választó népfők sem részokról, hogy csak pusztá, könnyen elhangzó ígéret gyanánt álljon e nyilvánítás, sem más részről, hogy korlátlan önkényes urokká lehessen a szabad akaratból választott fővezér; hanem, miszerint férfiasan peccételjék a komoly fogadást, egyszermind pedig alkotmányos viszonyba állítsák a fővezért, az általok képviselt, eddigelé soha fejedelmet nem ismert szabad nemzettel: pogány de nagyszerü szokásukból felhasíták ereiket, véreket egy közös edénybe csorgatják, és miután az eddig külön fajtájú hét hadat ezen jelképben vérszerint is egyesítették, következő alkotmányos szerződésre esküdtek meg mind heten egymásnak:

1. Mig ők és maradékaik életben lesznek, mindenkor az *Álmos* nemzetségéből legyen vezérek.

2. Ha mi javakat együtt szerezhetnek munkájokkal, azokban közölők részetlen senki se legyen.

3. Ők, kik *Álmost* szabad akaratjokból választák urokká, a vezéri tanácsból és kormány tisztéből sem magok, sem fiaik, ki ne rekesztessenek.

4. Ha valaki maradékaik közül hűtlen lenne a vezér személyéhez, vagy e közt és rokonai között izetlenséget szerezne, azon gonosznak úgy ontassék vére, miként omlott az övék, az *Álmos* vezérnek fogadott eskünél. Végre

5. Ha valaki ezen esküvel peccélt szerződést, akár az *Álmos* vezér, akár az ő utódaik közül megakarná szegni, örökösen kiátkozott legyen a nemzetből.

Szilárd elhatározottság, lelkiismeretes tiszta szándék és erős akarat hevitette ez eskünél, e fogadásnál a népfők keblét, mert azt, bár pogányok voltak, nemcsak magok szentül megtartották holtokiglan, de a nemek egyes tagjaival is megtartatták, s a fővezér ellen bűnhődteket kemény büntetések végrehajtásával sujtották, hogy kinek keblében szeretet nem termé meg az engedelmességet, félelem riaszsa el a nemzet hitszava elleni merénnytől. Így történt, hogy később, századok múlva is, midőn már felkent tekintélyes királyok karja igazgatta az itt még csak vezérekre bizott kormánygyeplőt, bűnnek tartotta minden egyes magyar, nemhogy nyilvános szembe-szökéssel busítani tisztelt fejedelmét, de csak suttogó rágalom ködével homályosítani is; ha pedig valaki, bár a főrend közöl, elég merész volt legkevesebbé is megbántani, vagy igaztalanul gyalázni a királyt, az udvartól küldött akármely csekély állapotu szolga kihuzhatta őt testőr-csapatja köréből, tömlöczre verhetette, és elkövethette rajta a könyörületlen kor-találta kinzások borzasztón változó neveit.

Az ősi alkotmány e vázlatából érthető, hogy miután a nemzet egy főhatalmú fejedelmet választott, megszűnt a régibb szövetséges rendszer, s korlátolt egyeduróság állott helyébe, melly szerint

a fejedelem nem csupán hadvezér, hanem az ujan szerzett álladalmi egység közvetítője volt, s valódi felségi jogokat gyakorolt: mihez képest a magyar korlátolt örökös egyeduralom sajátlag már ekkor vette kezdetét. Hogy pedig ez később önkényes urasággá ne fajuljon, fenntartották magoknak a népfők azon jogot, mellynélfogva mind a törvényhozásban, mind a kormányban befolyással birjanak, s a fejedelem tanácsából és az országos tisztségekből soha ki ne zárassanak.

Nyolczszáz nyolczvanegyedik esztendejét számította Krisztus születése után a keresztyén világ, midőn a hét törzsofő, illy alkotmányos szervezet mellett, az ujan választott fővezér *Álmos* által kormányozva s vezetve, a Volga-Don közből napnyugat felé megindult, s átjövén a Havasokon, Ung mellett megszállotta s elfoglalta újra az őshazát, melly „fárasztó viadalmak után ada neki nyugalmat.“

2. §. Hadi szerkezet és hadászat. Foglalási hadjáratok. Nemzetgyűlés.

I. Hogy a magyar nemzet már első megjelenésekor Európában nem volt akadékoskodó gyülelészes csoport vagy fegyelmetlen rablóbanda, azt ildomos kiszámítással folytatott csatákban töltött egész élete bizonyítja. Tanuságok erre hadi szerkezete és hadjárata, sőt magok a foglalási hadjáratok is.

A középpont, melly körül a régi magyarok egész élete forgott,

a harc és háború volt; mert, Béla jegyzője szerint, „akkor a magyaroknak nem vala egyéb kívánságuk, hanem hogy földeket foglaljanak, nemzeteiket hódoltassanak, és hadi életet éljenek:“ azért alkotmányuk és kormányuk alakja is hadszerü volt; törvényeik leginkább hadi tárgyakra s körülményekre irányultak. — Minden fegyverfogható férfi katona volt. Veszély idején a nemzetnek fegyverre szólittatása véres kard körülhordatása által történt; s ha valaki hadba menni vonakodott, vagy a tábort az előljáró tudta s engedelmé nélkül oda hagyta, halállal bünhődött vagy a katonaságból kitiltatott, s birtokától megfosztatván, szolgaságba vettett. Ily szigorú hadi fegyelem az ősmagyaroknál bámulatos hadi ügyességet fejtett ki. Nagy gonddal s szorgalmas gyakorlattal tanult lóhátról nyilazni, hogy a legjobb ijásznak tartatnék az egész világon.

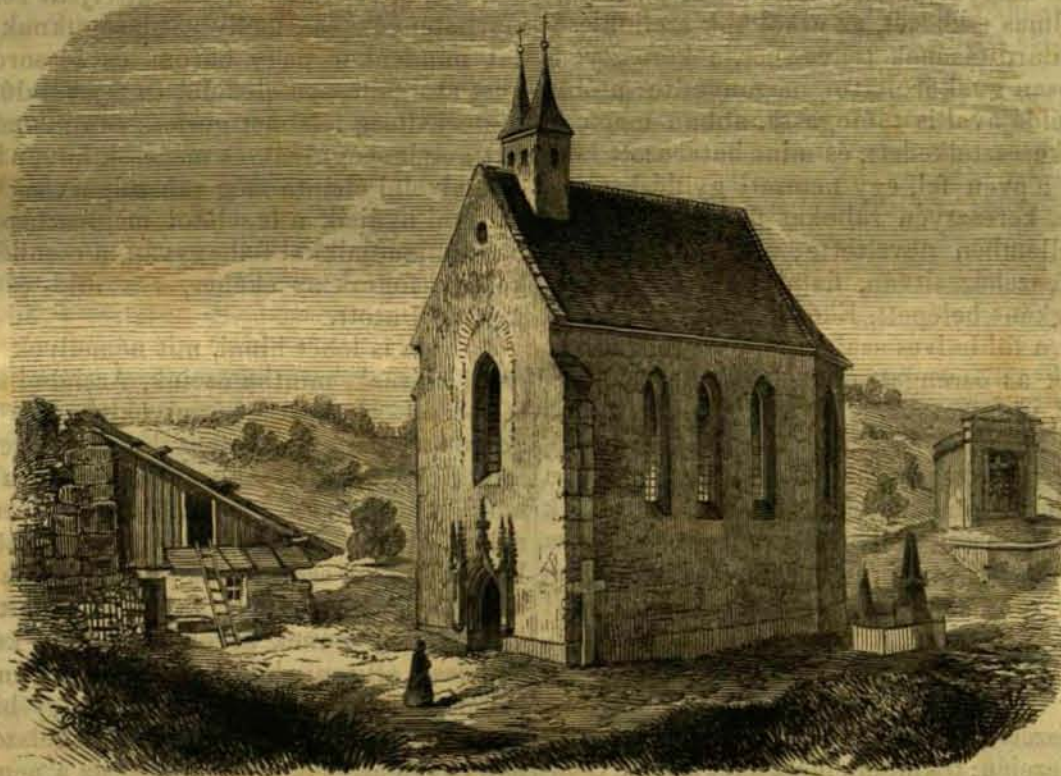
Hadi szerkezetét illetőleg, a vivó sereget külön ezredekben olly sürüen állította össze, hogy egyetlen és megszakadatlan vonalnak látszanék; miszerint azonban a hadsorok tömöttek, erősek, a hadsereg homloka sürü és egyenlő legyen, nagy gonddal vigyázott. A csatarend felállításához mindig éjjel fogott. Az így rendezett tábor zömén kívül tartalékhadai is voltak, mellyeket vagy a hanyagúl rendezett ellenség elleni lesre szokott küldeni, vagy a gyengülő rész rögtöni segítségére visszatartani. Málháit és tábor-szereit a vivó sereg jobb vagy bal szárnyától egy mérföldnyire hagyta, s védelmére rendszeren csekély őrsereget hagyott; felesleg lovait azonban nagyobb bátorság kedvéért gyakran mindjárt a deréksereg háta mögé állította. Csataférül olly vidéket választott, hol leshelyül szolgáló berkes erdő, mocsár, völgy kínálkozott. Igen szerette, ha táborát hátmögöl átgázolhatlan folyó vagy mocsár avagy tó fedezte, különben könnyü lovassággal kellett a hiányt pótolnia, s a sereg oldalait nagyobb számú s vitézebb fegyveresekkel köríteni. — Az ütközet azonban sik téren történt. Öreire fő-

A hét vezér hűségét esküszik Álmosnak. — (Geiger nagyobb képe után.)

gondja volt, hogy egymástól messze ne álljanak; miután táborát sánczczal nem vette volt körül, hogy véletlen meg ne rohantassék, bizonyos távra örököt állított sűrűen egymáshoz. A hadvezér ügyessége kémekeket is szokott tartani; Kücsid, Apafarkas, Ogmánd, Szóárd, Kadocs kémeke jeles hadi szolgálatokat tettek a honfoglaló hadaknak.

II. Az egész ősmagyar hadászat is ügyes, gyakorlott ész szüleményének képében tűnik fel, s majd mindig fényes sikert eredményezett. Előlovasait nem bocsátotta vakmerőn az ellentáborra, általában nem tovább három vagy négy nyillövésnyinél a könnyű lovasságtól; ha pedig szerencsével mutatkozott az ütközet, a kergetésben sem botorúl nem heveskedett, sem hanyagúl magát nem viselte; mert a magyar, azért hogy az első csatában talán meggyőzött, a harcot, más nemzetként, abban nem hagyta, hanem míg vitéz ereje kifogyván, teljesen el nem csüggedt, mindent elkövetett, mikép ellenségét bármi uton ismét megtámadja. Űző ellenségét mindenkor nyilai záporával szokta fogadni, és ezt olly serényen irányzani, hogy kikerülni csaknem lehetetlen vala, s ezerek roskadtak össze egyszerre alatta. Megtámadásoknál gondosan kileste az időt, és nem annyira összevagdalkozással vagy szemközt hadakozással, mint inkább hadi fortélylyal, véletlen megrohanással s a szükséges szerek elfoglalásával ügyekezett tönkre tenni az ellensereget. Azért szaladást szeretett gyakran színlelni; de hirtelen ismét visszafordult, új erővel kezdte meg a csatát, s midőn az ellenfél tombolt győzelmi örömben, akkor borította el a véletlen halállal. „Az unokákban is megismerhetitek a vitéz apákat“ (!) — mond a krónika. Leginkább szeretett távolról nyilazni, azután lest vetni, az ellenséget megkerülni, hadai kiterjesztett mindkét szárnyával bekeríteni, vagy színlett hátrálással s rögtöni visszaroanással szerteágzó csapatokban zaklatni. Ha megszalasztotta, nem elégedett meg, hogy csak egy darabig üzze, hanem minden egyéb gondot félretéve, nyakáról mindaddig nem tágitott, míg azt egészen semmivé nem tette. Ha pedig az

A kolosmonostori apátság maradványa. — (Lásd a szöveget 319. oldalon.)

ellenség valamely erős helyre vonult, szükségait s fogyatkozásait gondosan kikémlelte, s azokhoz képest szakadatlan megtámadásokkal nyugtalanította, hogy vagy inség által kerítse kezére, vagy önkényes feltételekre kényszerítse, mellyeknek mindig a könnyebbjét szokta elébb elészabni, s csak ha azok elfogadtattak, a nehezebbjét. — A hadi erőnek illetően szervezése, a csapatoknak czélszerű fegyelmzése csak az elfogulttal nem gyaníthatja a régi magyarok között fennállott rend s ezzel együtt járó bizonyos műveltségi fokozat létezését. Igaz ugyan, hogy egyik oka azon számos diadaloknak, mellyeket a maroknyi de lelkes nép fegyverei arattak, s nevét keleten mint nyugoton félelmessé tették, abban létezett, hogy Európa akkor még majdnem egészen gyalog, az ázsiai hadászattal ismeretlen, bomladozó kíséretből összecsoportozott seregeket állított a rohanó magyar lovas hadaknak elébe; de tagadhatatlan az is, miként harczmódjok, melly szerint nem annyira kéztusában, mint kiszámított hadi fogások, fordulatok és cselszövények által verték meg az ellenhadakat, — nyilván bizonyítja, hogy eszök sebes, éles, gyakorlott volt.

III. Illy módon szervezett s így fegyelmzett hadseregekkel bátran indulhattak meg a nagy utra. Egy perczig sem csodálkozhatunk, ha nekik Kiew és Lodomér meghódolnak, s a halicsi herczeg kegyelemért esd; Árpád pedig diadalról diadalra vezeteli rend-

tartó bátor harezosait. Szalán és Mění-Marót előlök menekülnek, Gyalu és Szvatopluk legyőzetnek, s a négy folyamok szép hazája, ez ősi birtok, újra sajátukká lesz. Illy nemzet, melly nyilt csatákra kel az ősi föld bitorlóival, melly a különböző ajku népek főnökeivel követségeket vált, emberségesen alkudozik, melly a békés kiegyezkedést a véres csatáknak elejébe teszi, s csak akkor kel jogdöntő végharczra, ha hajthatlan dacz őt erre kényszeríti, — illy nemeslelkű, bátor hadi nép gyülevész népcsöcseléknek, rablóbandának, a történelmi valóság s emberi méltóság irgalmatlan megsértése nélkül nem nevezhető.

IV. A Görög-révnél Szalánon nyert győzelem után Árpád s diadalmas harezosai azon tóhoz jöttek, melly Körtvélytónak mondatik, s harmincznégy napig a Gyümölcsös erdő mellett mulattak; hol a vezér s népfőnökök a nemzet minden szokásos törvényeit és jogait rendbe szedték, hogy tudniillik miként szolgáljanak a fejedelmeknek, s a főembereknek; miként hozzanak ítéleteket minden egyes vétek megboszulására; hol a vezér a vele levő nemeseknek különböző jószágokat is ajándékozott lakosaival együtt; a helyet pedig, hol mindezek elrendeztetek, a magyarok saját nyelvökön Szernek (ma *Pusztaszernek* hívják) nevezték. E hely Sövénynyel határos, hol Etele, Pannonia megvétele után, nyugoti hadjárait innepies gyűlésben elhatározta. — Azon nép, melly a meghódított hon szervezésére ennyi bölcseséggel intézkedék, épen nem volt féktelen vadonczok csordája.

3. §. Hadi kalandok. Míveltségi állapotok. Társadalmi élet.

I. Még a hadi kalandok sem voltak kedvező befolyás nélkül őseink szelidülésére, s európai míveltségének emelésére. Tagadni nem lehet, miszerint nemzetünknek a fejedelmek alatti kalandos életszaka szemeit kinyitotta, eszmekörét tágitotta, a különböző népek erkölcsi s szokásaival közelebbi ismeretségbe hozta, világnézetét magasabb látpontra emelte, s miután közölök sokan hadifoglyaikká lettek, a velök folytatott együttlakás az európaisodás befogadására az utat előttök egyengette. Más

felől e hadi kalandok Európa nemzeteit eszméletre ébreszték, szükséges véderőkről, népszövetségről gondoskodni kényszeríték, s az európai legrégebb erődök, falakkal kerített városok keletkezésének, habár közvetve is, tényezői lettek.

A magyar harezos apáktól születvén, harezban növekedett; e mellett élénk képzelmű s pompaszerető levén, a munkát pedig kalandszereteténél fogva, bajnoki felfogása szerint, szabad férfiúhoz méltatlannak tekintvén, életszükségeit más, mint zsákmányoló kirándulások által ki nem elégithette: mire nézve őseink világlélete a IX. és X. században többnyire harezos kirohanásokban tölt el. A keleti birodalom úgy Olasz, Német, Helvét és Franczia, sőt Spanyolország is huzamosan szenvedtek csapásai alatt. E hadi kalandok pusztítók voltak ugyan, mint a középkori egyéb vándornépeké: de a kegyetlenség, melly sokféle háboruit az új és legújabb kornak is bélyegezte, öket épen ama nemzeti és ősjellemű korokban soha sem undokította. Sőt erkölcsi felsőbbségöknek elvitázhatlan jelei azon ildom és mérsék, mellyel a nekik hódolt népekkel bántak. Ők tudniillik e hazában lakott különböző fajú s ajku népeket, mellyek közt a keresztyénség is széltiben el vala már terjedve, népiség és vallás különbség nélkül magokhoz hasonló társaknak tekintették, szabadságukat s a szerzett birtokot velök s meghódolt fejedelmekkel megosztották, úgy hogy az európai magyar birodalom legelejétől fogva, csak egyen-

jogu, szabad és nemes magyarokat ismert: egyedül az önként hódolni nem akarók, s ellenállásukkal a győzelmes sereget felboszontók fosztattak meg birtokuktól, s rablánczra fűzetvén, a fejedelem táborába küldettek, ki aztán őket az ország külön részein letelepítette, s vagy marhatenyésztésre alkalmazta, vagy a várak szogálatára rendelte; de ezeknek is hadi szolgálatba lépés által nyíltan állt mindenkor a szabadságra való út. Ez igazságos és bölcs eljárásnak köszönhető a magyar nemzet ez új földön megmaradását, s csak ezen valódi mesterfogásból, emberséges bánásmódból fejthető meg, mikép merheté a magyar legjobb erőit folyton a házán kívül hadi kalandok által elfoglaltatni a nélkül, hogy itthon az önállásuktól elesett népek forradalmától, vagy a boszus külföld betöréseitől tartania kellett volna.

II. De e gyakorlati életbölcseleg az európai vendégnépnek még korán sem biztosítja az új hazát. Neki inélyebb belátásu s tovább számító vezérszemlelre volt szüksége. Ezt Gyéza fejedelemben adá meg neki a gondviselés kedvezése, ki szelidebb természetű volt, mint apái. E fenkelt lelkű honatya jól látta, miszerint e hadi kalandok Európát elvégre is olly szövetkezésre kényszerítik, melly az új haza végromlását, s a nemzetnek kimaradhatlan veszedelmét vonja maga után. Mirenézve e bölcs fejedelem azon vészterhes kalandoknak véget vetendő, az európai hatalmakkal követségeket váltott s békekötésre lépett; itthon népét a zsákmánylás helyett a szerzés más eszközeire, különösen a földmivelés- és kereskedelemre utasította; a külföldi leteleplőket daczos magyarjai irányában pártolta. A polgárisodásnak kiválólag hatalmas eszközét, az erkölcsök szelidülésének, az új álladalom megszilárdításának tényezőjét, a keresztyéniséget hirdettetni, s nyilvánosan gyakoroltatni megengedte; utóbb, hogy e fontos ügyet saját példájával is támogassa, abban maga is oktatást vett, végre meg is keresztelkedett, és mint határozott képviselője a keresztyénségnek lépven fel, egy nemzeti gyűlésben annak felvételét elrendelte, a keresztyén rabokat felszabadította, s fiát európai s keresztyén szellemben neveltette; végre a szomszéd fejedelmekkel gyermekeit összeházasítván, fiatal birodalmával az európai államsaládba új tagként belépett. Eként az egyes törzsokefejek negéde meg volt törve, a földmives szabad, az ipar fel kezdett virágozni; irtó fejszék dultak az ősréngetegeken, csatornákra vétették a büzhödő posványok, ingoványok, mellyeknek nyomain mosolygó virányok fakadtak; a kereskedők járás-keleése széles birodalmában biztosítva, a keresztyén hiterjesztők mindenfelé szabadon működhettek, s új Isten egyházai emelkedtek a régiékek mellett. Ezek által az új évezred a magyar nemzet európaisodását már biztosítva lelta, és Németország kelet határán egy új keresztyén birodalom emelkedett, melly ázsiai új rohamok ellen egykor védfalul volt szolgálendő.

4. §. Béketoglalkodások. Földmivelés. Kézmű-ipar. Kereskedelem.

I. Láttuk őseinket természetes elhivatásukban, a hadvész fergegei közt, a duló csaták vérmezején: tekintsük most őket a béke csendes napjaiban a cselekvés terén; mit tettek, hogyan töltötték a békeidőt; mik valának a csatazaj csillapultával kedvencz foglalkodásaik.

Béla jegyzője mondja ugyan, miszerint „minden körülfekvő tartományoknak javait az ő kezeikbe adta az Isten:” állítani azonban még sem lehet, mintha ők e fegyverrel gyűjtött szerzeményekre támaszkodva, békés napjaikat hivalkodva töltötték volna. A béke idejét részint hadi készülétek, részint élelemszerzésre fordították: halászat, vadászat volt legközönségesebb foglalkodásuk, miket nem egyedül mulatságból, hanem szükségből is gyakoroltak: ezek levén fő forrásai táplálékuk- s ruházatuknak. A bőrcserzés általuk terjedt el Európában, s a nyers bőr kikészítését tőlök tanulták el a németek. Szabadságszeretetőek még ez új hazában is sokáig nem tűrhettek a városi élet korlátait; ennél fogva, jóllehet városokat bejöttökkor, főleg a felsőbb dunamelléki vidékeken, már többeket találtak; mégis az egy tanyáról másra költözködő életet az új honban is sokáig folytatván, szabadban, sátorok alatt laktanak. Az ezekhez szükségelt vászonszöveteket önmagok készíték el, valamint harci lobogóik, beceses prémekkel segélyezett kaczagányaik, daliás kalpagaik, s fényes fegyvereik is műszorgalomra engednek következtetni. Az ifjak vadászat közt nőttek fel; s edződtek meg a harcok kemény s vészeli munkáira; a lovaglásban s fegyverforgatásban apáik által kicsinysegtől fogva szüntelen oktattattak. A leventék hadjátékokban gyakorlák bajnoki erejüket, ügyességüket. Egyébiránt a harezosok, főleg télen által, kard- és nyilková-

csolás s egyéb hadi készülétekkel foglalkodának. Kitünik ez mind fegyverkezések — mind ruházatjokból. Harcaikban több nemű, nem európai szabásu, fegyverekkel éltek. A csatára pánczelt és sisakot öltének fel, a nemesebbek vasból és rézből, legtöbbször vastag bőrt használtak mind magok, mind lovaik fedezésére; volt azon kívül paizsuk is hasonló anyagból. Már pedig ezen ruha- és fegyverneműek szükségkép feltételezik a timárok, vargák, szücsök, kovácsok, kardcsiszárok s egyéb kézművesek létezését. Hogy nemzetünk körében műértő építészek is voltak, kételkednünk nem engednek történetlapjaink, ha azokat figyelemmel olvassuk. Árpád vezér mesterebereket fogadván, Csepel szigetén nagyszerű fővezéri palotát építtetett. A honfoglalás nagy művének bevégeztével, az ország határainak ellengátokkall megerősítése; továbbá a fejedelmek korában több helyütt a honban keletkezett várak, mint: Szabolcsvár, Tasvár vagy Sárvár, Borsodvár, Őrs-ur vára, Várad nevű földvár, Borsvár, Borsod, Zólyom vára, Feketevár vagyis Csorongrád, Csörsz vára, Pejtővár, Csákvár, mind olly művek, mellyek avatott építészeket, vagy legalább szakértő művezetőket feltételeznek, minők nélkül Gyéza fejedelem sem foghatott volna a pannonhalmi beczés monostor és szentegyház, valamint több helyeken megkezdett istenházak építtetéséhez.

A marhatenyésztésnek meg kellett előznie, a dolog természeténél fogva a földmivelést. Őseink arra kitünő gondot fordítván, ezt egyideig foglalkodásuk körébe nem vették fel. Ázsiai hazájoknak dus növényzetű, messze kiterjedt rónáin jókor megkedvelték a marhatenyésztést, melly gazdaságuknak fő részét tette. Hadjárataikat mindenkor nagy barom- és lócsorda követte, nemcsak hogy hust szolgáltatson eledelül és tejet italul; de hogy a sokaság és seregterjedtség félelmet gerjesszen: ennél fogva gondoskodniok kellett a számos gulyák és ménesek kövér legelőjéről; mirenézve a földet mivelni eleinte még rabszolgáiknak sem engedték meg, nehogy ez által nyájaik a legelőtől megfosztassanak. Csak később, miután hadi kalandjaikkal felhagyván, a csendélet malasztjaival megbarátkoztak, fogtak az ekéhez, s a föld- és szőlőmivelés szorgalmasan gyakoroltatott.

Nem is lehet hinni, mit némelyek nemzeti becsületünk sértésével állitnak, mintha őseink, Ázsiából kijöttökkor, s azután is mit sem értettek volna a kézművekhez és a földmiveléshez. Nekik elég dolgot adott ugyan a nagy bajjal szerzett haza őrzése, az e mellett folytatott kül- s belháborúkkal együtt; a föld- és szőlőmivelést tehát szolgálóknak bizták, és a külföldről ide sereggestül beköltözött idegegekre, kiket már Árpád, Gyéza, s később főleg szent István nagy kedvezésekkel szállítottak váraik aljába s majorjaikba: azért mindazáltal koránsem volt Árpád fia előtt ismeretlen a földmivelés, valamint az ennek segédül szolgáló kézművek sem. Kimerné ezt alaposan állítani, hogy az a nemzet, melly már ezer évvel ezelőtt jó fenyték tartása mellett olly nagy hirt szerzett magának, hogy kelet és nyugot derék császáraitól felszólítottott ezeknek bolgár és morva ellenségeik legyőzésére; az a nemzet, melly a keleti gazdálkodásmódot úgy beszívta még ázsiai lakában, hogy ahhoz még most is állhatatosan ragaszkodik; az a nemzet, mellynek olly igen véreben van a szívet és elmét meg nem kötő földmivelés, ló- és baromtenyésztés, hogy még most is kerüli a város falait csak azért, hogy mint született földmives és tenyésztő, a természet emelőjén függessen, és ha városban lakik is, nem annyira a nyereség-hajtó kereskedelemnek, mint a mezei gazdálkodásnak él, mint legtöbb magyar városaink példája mutatja; az a nemzet, mellynek némberei még most is utolérhetlen ügyességgel üzik azon munkát, melly más népeknél czéhbéli mesterség, például a kenyérsütést; de üzi és üzte a szövést, fonást, varrást és himzést; az a nemzet, mellynek ide jöttökori családi állapotját, életmódját, műveltségi fokát nem jegyezték ugyan fel néprajzi hűséggel történetiróink, csupán hadi viselt dolgaik leírására függesztvén gondjukat: de a melly — polgári szerkezetéből jól kiszámított vállalataiból, testi s lelki nagy tehetségeiből, egyszerű és igen természetes vallási fogalmaiból és szertartásaiból ítélve, — aligha állott alsóbb fokán a műveltségnek, mint az akkori Európa bármelyik nemzete; kimerné állítani, hogy ez a nemzet, bár vándornemzet volt is és ollyan, melly követvén az akkori idő szellemét, néhány száz mérföldről sietett hazájába hegyen-völgyön, tüzen-vizen keresztül, olly bárdolatlan vala, hogy a föld- és szőlőmiveléshez nem értett volna, mellynek termékeivel élt már az Etel és Don mellett vallási áldomásaiban; hogy az életmódjához megkivántató legyegeyszerűbb eszközök készítését

nem tudta, és mindent mostani lakhelyén tanult volna német és tót betelepültjeitől, kik földjeit művelték, és a kiket némelyek elfogultan tartanak őseink oktatóinak a mezei gazdaságban s európai háztartásban.

II. A régi magyarok kereskedésére vonatkozó adatok hiányának ugyan ősi emlékeinkben; de könnyen hihetjük, hogy ez is létezett náluk, ámbár még igen csekély állapotban; mintán egy külföldi író megjegyzi rólok, hogy a menyét, nyest és czoboly bőrökeli kereskedést ők kezdték Európában. De egyébiránt is, nem fogunk tőlök némi csekély csere-kereskedést megtagadni, ha meggondoljuk, hogy ezen hadkedvelő népnek többféle, pl. vasra, rézre stb. volt szüksége, miket hogy a föld kebléből bányamivelés által nyert volna, még hihetlenebb, mint kereskedésének létezése. Később, miután kalandozni megszűnván, a békeáldásait élvezék, igen szép előmenetelt tettek a kereskedési szorgalomban is, s majdnem egészen magokhoz ragadták a bolgárok élénk levantei kereskedését.

(Folytatás következik.)

A kolosmonostori apátság maradványa.

Hazánk történetében s korábbi törvénykönyvében gyakran találkozunk a kolosmonostori apátság említésével. E hajdan fényes és hatalmas apátságnak valóban csak neve és címe maradt fenn s minden, mi reá emlékeztet, azon domb forma magaslaton látható goth modorban épült kettős fatornyú kápolnából áll, mellynek alakját, a körülte álló kunyhókkal együtt mai számunkhoz melékelt rajzunk mutatja.

Kolosmonostor helysége mintegy folytatását, külvárosát képezi Kolozsvárnak, ezzel csaknem megszakadás nélkül függ össze. A helység végén emelkedik azon magaslat, melly mostani alakjában kalváriául használtatik, de mellyen régibb időkben az apátság kiterjedt, nagyszerű épületei állottak.

Az apátságot még I Béla király alapította 1061—63 esztendőben, birtokául adván Kolosmonostor helységét. Nagyban gyarapították azt a következő királyok, különösen Sz. László, úgy hogy a kolosmonostori apátság 40 falunak volt ura és birtokosa. 1241-ben a tatárok pusztították ki az apátságot, mellyet több év múlva IV Béla állított ismét helyre. 1463 óta, igen hatalmas apát uralkodott itt, Pécsvárady Péter, kit Mátyás király küldött ide. Ez, önszántából, félelmes erősséggé változtatta az apátságot, min Mátyás király megboszkodván, annak lerombolását parancsolta meg. 1553-ban, midőn a reformatio terjedésével, az egyházi javak Erdélyben a status javára lefoglaltattak, a kolosmonostori apátság is megszűnt s miután javai részint a kormány, részint egyesek kezére kerültek, ez időtől fogva mai napig csak a kolosmonostori czimzetes apátság neve maradt fenn.

E szomorú felforgatás után nem sokára Báthory István testvére Báthory Kristóf 1579-ben Monostort hat faluval együtt a jézuitáknak adományozta, mi által a Kolozsvárt ma is fennálló rom. kath. felsőbb tanintézetnek tette le alapját. Nemsokára a szerzetesek kénytelenek voltak ugyan innét eltávozni, de I. Leopold idejében ismét visszatértek s itt is maradtak mindaddig, mig nem a szerzet 1773-ban eltöröltetett. Javaik a kincstárra maradtak s tanulmányi alapúl jeleltettek ki. A zárda épületnek ma már helye sem látszik, a levéltár mai nap is a kolozsvári plebánia templomban van elhelyezve. A zárda templom a rajzban itt láthatónál sokkal nagyobb volt, de pusztulásnak indult; 1787-ben, az II József császár alatti török háboruban már raktárul használtatott, 1818-ban pedig erdélyi püspök, később esztergomi primás, Rudnay Sándor, köveiből építteté a kolozsvári rom. kath. lyceumot. A rajzunkon látható kápolnát a régi templom szentélyéből építtették.

Offenbánya,

egyike a legnevezetesebb erdélyi bányásztelepeknek.

Offenbánya, egyik a legrégebb erdélyi arany-ezüst-bányászatok közül. Annyi bizonyos, hogy a rómaiak nagyban üzték itt a bányászatot, és különösen az aranymosást. Maig is láthatók a bányákban a római mivelet maradványai, nemkülönben egy régi kőfallal kerített bástyanak, azután templomnak romjai. — Az idők mostohasága miatt több századig pusztán és felhagyva maradván ezen előbb nevezetes bányászot, valami négy századdal ezelőtt másodsor is megtelepítették és mivelni kezdték, még pedig oly szerencsével és előmenetellel, hogy bizonyos adatok szerint csak az aranymosók (auri lotores) többre mennének 600 egyénről, azonkívül ezen helység határan

most is valami 18 kisebb-szerű olvasztó-kemence helyei tisztán kivethetők a hátramaradt nagysalak-halmazokból. Melly nagy kincsnek híre a dicső emlékü Mátyás királynak tudomására menve, hogy a hir valóságáról tisztábban meggyőződhessek, személyesen, de ismeretlenül (incognito) köz állítást szerint egy biztosával a havasokon keresztül Kolozsvár felől ide hatolt, és egy az akkori bányanagy szállásához közellevő koresmába, mellynek romjai most is megvannak, beszállott. Másnap nagy ünnep tartatván, a bányanagy a fentebb említett római bástya mellett a most is épségben levő tiszti-szállásból, népmonda szerint, a bástyában levő templomba (mellynek romjai most is megvannak) aranya tányérokon lépdelve ment be. A mit meglátván a dicső király, minekutána hat fött tojást mint utazó megevett, illy tartalmu czédulát hagyott hátra tányéra alatt:

Itt volt Mátyás király, megevett hat tojást,
Látta arany csészén járni a kamarást.

Azonban megint gyász borult Offenbánya felett. A rémitő emlékezteti vad tatárok a sok kincsnek hallatára ide is behatolván, nemcsak feldúltak, elraboltak és felégették mindent, hanem a nagyszámu lakosságnak is egy részét az említett bástyában és nagyszerű templomban elbujva feltalálván, mind lekonzolták; más menekült részét pedig valami *la vályjja drakuluj* nevezetű szorosnál körülvévén, azt is egy szálíg levágták.

Ezen borzasztó eset után megint hazamosabb ideig pusztán maradt ezen gazdag kincseknek fészke. Mig végre harmadszor is a Bánságból ide hozott, vagy küldött, többnyire német bányászok által lassankint szaporodni és telepítettetni kezdetett.

Rendre származott ide a szomszéd havasi falukból több román család, a kik nagyobb részt földműveléssel és marhatartással foglalatoskodnak, de sokan az itteni részint cs. királyi, részint társasági (werkesi) bányászathoz is alkalmazzák magukat. A mostani lakosság száma összesen mintegy 1500 lélek, de a mintegy álomban látott régi kincsnek és gazdagságnak csak a híre maradt a mostani ivadéokra. Most mind a két részről levő bányamivelet csak alig tarthatja fel magát, mig a gondviselés egy jobb áldásra nem vezet. — Van még is Offenbányának most is egy olly nevezetessége, mellynek megismerésére bátran jöhet ide a távolabbi utazó is, t. i. a híres és az egész országban egyetlen remek *ércolvasztó-kemence*, vagy *kohó*. Ebben láthat az ember négy nagyszerű és legujabb találmányu külön négy-négy fuvó ládával ellátott olvasztó-kemenczét, külön *amalgamcsiót*, vagy is a fékete rézércnek tűz általi kitisztítását, és arany ezüst nagyszerű tisztáló-kemenczét (Treibherd). — Van még benne a kemenczékhez megkívántató kötő- és örlőmalom: — és több, u. m. lakatos-, asztalos-, kovácsműhelyek mind egy, még pedig legkisebb fagerendák és szarufák nélkül, csupa ívekre (árkusokra) állított fedél alatt. De van még egy más nevezetessége is Offenbányának, és ez azon eredeti *új csinált ut*, melly folytonosan az Aranyos vize mellett Topánfalván keresztül Magyarország felé vezet. — A mit övezetek alatt megtenni lehetetlennek tartották, az már valósággal megvan! *Veres-patak* ugyancsak legrégebb, még a rómaiak előtt is ismeretes gazdag bányász-szomszéd-helységbe, mint szinte Offenbányára, úgy a vidéki havasi falvakar csakis lóháton lehetett eddig az országból élelemszereket és egyébeket szállítani; de már most ott állunk — hála a gondviselésnek! — hogy maholnap hintóval is idejöhet még maga a Felség is, a ki ezelőtt lóháton is nagy bajjal látogathatta meg ezen havasi vidéket és a híres *Detonátát*. — *Vojth Simon*.

Növevelésünk s egy új nőnevelde (Losoneczon *)

(Vege.)

Hogy pedig leányaink olly nevelésben részesülhessenek, minőt nemők, rendeltetésök méltósága a közjólét érdekében is korunktól joggal és sürgetve követel: jó alkalomnál alig van egyébre szükség. Mert mihelyt vidékenkint olly nevelő-intézetekről gondoskodva van, mellyben a képző erők ezélt s irányt egyképen ismert biztos befolyás által kiképezetten visszaadott egyénekben e helyes nevelés előnyeit mintegy megtestestítve hozzák közelebb szemeihez a rövidebb látóknak is: lehetetlen, hogy az igy nevelésileg tisztult, emelkedett szép lélek a szülői hanyagságot meg ne szégyenítse, meg ne törje, s a szülőket a nevelési terén nemes versenyre ne buzdítsa. Az alkalom csábitó hatalmát, s a példa rábeszélő erejét ismeri mindenikünk.

A vidék különböző helyein illy nőneveldeket létesíteni pedig nem volna épen olly nehéz, miként az első tekintetre látszik. A legnagyobb nehézség, mi e téren felmerülne, alkalmas nevelő egyének megszerzése volna; mivel azon felül, hogy illy pálya külön képzültséget igényel, a nőnevelőnek vele született gyöngédséggel szükséges bírnia. Mert mig a fiú irányában alkalmazott szigor, heveskedés kevésbé ártalmas nyomokat hagy úgy is keményebb ter-

*) Azon megjegyzés következtében, mit a szerkesztőség beküldött művem bevezetésére nézve tóni iratomat ujlagos vizsgálat alá vetettem. Lehet, a szerkesztőnek van igazsága, és azonban művem előrésztben igaztalanság helyett csak azon szigorú találmány, mely során mindögyikéből eléggé kitűnik. Használtam pedig ezéltatosan e szigorú azért, hogy olly hatályos eszközzel szolgáljon azon azívek vastag kérgének áttörésére, mellyekre leginkább hatni megkésztém. Egedalom, úgy van! Családi életünk olly mértékben van demoralizálva, mikép e ragályos baj ellen — mint a szerk. jegyzetben is mondatik — eléggé heroikus szerekekkel fellépni nem lehet.

mészetében : növel szemközt magához mindenkor hü, szemes, s minél ovatosabb eljárásra köteleztetünk, hahogy kedélyét elvadítani s természetének vele született lágságát, végtelen kárára, elkeményíteni nem akarjuk. Pedig tanítóink személyzeténél épen a gyöngédség az, mi modorukban tanítványaikkal szemben leginkább hiányzik.

Ezen nehézség körüli aggodalom is sokat veszít azonban sulyából, ha eszünkbe jut, mire a köztapasztalat tanít, miszerint csak megnyitni kell a pályatér, s a végzettszerűen e pályára rendelt tehetségek elkészülten fognak jelentkezni.

Miként volnának pedig illy növeldek a vidék különböző pontjain létesíthetők, arról szerény nézeteimet egy külön cikkben szándokom kifejteni. Ezuttal annyit kívánok megjegyezni egyedül, mikép illy növeldek szervezeténél nem csekély figyelmet kellene fordítani arra, hogy a nevelés malasztjában az illetők minél *jutányosabban* részesíttessenek. Legnagyobb levén a középmóduak osztálya, ez osztály érdekeit s viszonyait kellene itt mindenképp felelt szem előtt tartani. Mivel ha fontolóra vesszük, mennyi nehézséggel kell megküzdenie a szülőnek azon elhatározásig, hogy leányát növeldebe adja, részint mert a neveltetés igényelte költségeket módjával arányban nem találja, részint mivel közelében növelde nem létező, gyermekét idegen messze világba, ismeretlen viszonyoknak átadni szülői gyöngédsége ellenzi; s ennyi áldozatok után, gazdagon remélt öröme helyett azon leverő valóval találkozik sokszor, hogy a hazahozott gyermek egykor olly vidám kedélye a növeldeben reá ügyetlenül halmozott terhek alatt, miket szivvidító, lélekemelő szórakozással ellensúlyozni elmulasztottak, összerogyott, s a fiatal, egykor olly rugalmas akarat, kedvét, erejét a további önképzéshez végkép elvesztette: mint mondom, ha mindezt számításba vettük, sajnálni inkább, mint csudálni lehet, hogy mig korunk minden életrevalóbb eszméje tért, életet vivott ki magának, a növelés mindezek megett háttérben maradt.

Mind ezek következtében hiszem, mikép a közönség érdekében is teszem, ha határozatomat a nyilvánosság elé állítom ezennel.

A losonci evang. egyház által néhány hó előtt leánytanítónak elválasztván, ezáltal alkalmat, tért nyertem, növeveléssel foglalkozó, s több év során viselt házi nevelői pályámon nyert kedvencz eszméimet valósítani, s magamat olly *növelde* szervezetére elhatározni, melly korunk szükségait, viszonyait szem előtt tartva, a lehetőségig jutányos díjért a szülők magasb igényeinek is megfelelni képes legyen.

Ezen folyó évi october 1-én megnyitandó nőnövelde tervrajza pedig a következő:

A tanfolyam négy évre, s ugyanannyi osztályra fog kiterjedni.

Az osztályonkint, részben magyar, részben német nyelven előadandó tanok pedig a következők lesznek:

Első osztályé: olvasás és írás mind a két nyelven; természetrajzból az állat és növényország; földrajzból az osztrák birodalom, különös tekintettel Magyarhonra; számtanból a négy első művelet, s fejböli számolások gyakoroltatása; éneklés.

Második osztályé: helyes olvasás és írás mind a két nyelven; magyar és német nyelvtan; fogalmazási kezdeményezés; vallás és erkölcsstan elemei; természetrajzból az ásványország; földrajzból földünk athenatikai ismertetése s Európa; számtanból a négy első művelet gyakorlati alkalmazása, törtek s fejböli számolások folytatása; honunk történelme; éneklés.

Harmadik osztályé: magasb olvasás; vallás és erkölcsstan magasb szempontból; természettan; földrajzból Európán kívül minden földrészek; számtanból arányok, egyszerű s összetett szabály, gyakorlati alkalmazással; fogalmazása minden a női élet körébe tartozó iratoknak; világtörténelem; egészségtan; női hivatás ismeretése; éneklés.

Kakas Márton a színházban.

XLVIII. Levél. *Katalin, a zsványkisasszony*. Tánccos látvány igen sok felvonásban. Szerzette valaki, a ki csak prédálja, de nem találta fel a puskaport.

Tudja azt szerkesztő ur, hogy én a balletet rendkívül szeretem. A ballet iránt hevülni valódi nemes tulajdonság, s a mióta magasra jutott ösömet Kakas Mártont méltóztatott megén ekelteni, én is gavallérnak tartom maga-

Negyedik osztályé: honunk s a világ történelmének tüzetes átnézete; női hivatás tüzetes fejtegetése Ehrenberg szerint; egyháztörténelem; számtani összes ismeretek gyakorlása; magyar költészet, s a magyar és német irodalom jelesb termékeinek ismertetése; hitregetan (Mythologia); aethetica; társalgás s illemtan; neveléstan; szépírás.

Nem kötelezett tanok, mellyekben alapos oktatás fog külön mérsékelt díjért kiszolgáltatni, lesznek: francia nyelv, zongora, lant, rajz, s a kézi munkák, s ez utóbbiaknál különös tekintettel a fehérművek s mindennemű női öltönyök szabályszerű kiállításának betanítására.

Ugy a magyar, mint a német nyelv alapos tanszerű betanítása biztosítottatik.

Minthogy pedig a *kertészet* nőink életével, a mint tudjuk, igen sok oldalról érintkezik, nemcsak kedves szórakozás, nemes s szintolly hasznos időöltésre kifogyhatlanul új meg új alkalmakat nyújt, de a házi kör megkedvelésére s az izlés finomítására hatályos tényezőül tekinthető: azt mint korszerű s nevelésileg is jótékony eszmét honosítani növeldeimben elhatároztam. Gondoskodtam olly kertről, mellyben minden növendékemnek annyi tér jut, a mennyi szükséges arra, hogy kicsinyben önálló kezelés mellett mind a virág s konyhai vetemény, mind pedig a gyümölcsfák okszerű tenyésztése, s különféle oltási módok általi szaporításukról magának gyakorlati ismereteket szerezni alkalma legyen. Az eladandó s mindenkor a legnemesb fajokról szaporítandó gyümölcsoltványok jövedelme egy növeldei külön könyvtár létesítésére fog fordítottatik.

Ezen programmban kifejezett ígéreteimnek megfelelni meny nyire leszek képes, törekedni fogok azt az évenkint megtartandó nyilvános vizsgák alkalmával felmutatni; s minden ügybarátnak, ki ezen kérdés által magát rövidebb időközönkint is netalán érdekeltetné, számot bár mikor adni, kedves kötelességemnek ismerendem, — növeldeim különösen az egyházi előjáróság felügyelete alatt állván. —

Minden lehető költségek egy egy tanévre — october elejétől julius végeig — következőleg állapítottatik meg:

Élelmezés, szállás, mosás s kiszolgáltatást	150 ft.
Kötelezett, s osztályonkint elősorolt tanokért	15 „

Nem kötelezett tanok:

Franczianyelv	} tanitásaért	20 ft.
Kézi munka		10 „
Zongora		60 „
Lant		40 „
Rajz		10 „

A tandíj fél — az élelmezési illeték csak negyedévenkint előre fizetendő.

Megjegyzendőnek vélem végre, mikép a helybeli evang. gymnasium jeles ásvány és növény gyűjteménye s egyéb tankészleteiben, a városi ismert bőségű közkönyvtárban jelentékeny segélyre találandók. Ném, ki a miskolci nőnöveldeben pár év előtt segédnői minőségben nyilvánosan is kijelentett elismeréssel működén, azóta a női öltönyök mérték szerinti szabását s szabatos kiállítását szakértőktől megtanulta, fogja vezetni a női munkálatokat. A francia nyelvről úgy van gondoskodva, hogy az intézetben szállásolándók javára a németen felül a franczianyelv is házi társalgási nyelvül fog használtatik.

E sorokat azon ohajtással zárom be, vajha sikerülne úgy, miként kívánom s törekedni akarok, megfelelni mind azon szülők várakozásának, kik bizalmukkal megtisztelni fognak! s szerencsés lehetnék nőink életviszonyai javítására lendíteni annyit, mennyi egyes erőttől telhetik, s mennyit egyes erőnek eszközölni polgári kötelességgel!

Moraccsik Samu.

T Á R H Á Z.

mat s keztyűben járok. Tehát szóljunk Katalinról. Az első felvonás egy mély hegyszakadékba vezet bennünket, a hol mindenféle olasz Zöld Marczik tanúznak s daczára a policzáj jelenlétének a jámbor embereket ott nyilvánosságosan kifosztogatják. Legelőször is lejön a verembe egy szerencsétlen festő, a ki úgy találja, hogy ott nagyon szép a *hilátás*, s mindjárt neki is telepedik, hogy egy vörös könyv táblájára a sugólyukat, meg a hatvannégy előlámpást lerajzolja a műtárlat számára. Ebben a gonosz vállalatában szerencsére megakadályozzák a zsványok, mindenfelől rárohánván, mire a festő haragba jön.

Gazdákat érdeklő.

előbb kiránt egy gyíklesőt az oldaláról, azt menten elveszik tőle, azután előkapja a peniculusát, attól is megfosztatik, végre még a fogpiszkálóért nyul a zsebébe, de azt csak még is ott hagyja s ki engedi magát rabolni. Mikor már mindent elvettek tőle, még a palajbászat is, akkor jön a zsványkisasszony Kati; meglátja a kifosztott festőt, s elkezd szörnyen nézni a csizmáit. Szép egy pár új csizma volt lakirozott bőrből. Szentül azt hittem, hogy most azt mondják a pictor ösémnek: „vesse kend le azt a csizmát,“ azonban a zsványkisasszony váratlan fordulatképen nem a csizmáját, hanem a szivét ohajtja annak elrabolni. Ilyen rablókapitánynak nálunk is vannak elegenden. A festő bele is szeret menten a szép leányba, a mit egy kis sarkonpörgő tánc eléggé motivál s a zsványkisasszony kértére rögtön lefesti az egész szép társaságot egy másod percz harminczketted része alatt. Ilyen virtuozitást még csakugyan nem produkált festő mesterember, a mióta a hold alatt élünk. Most jön a haramia vezér, magával czepeelve az ellenük kiküldött persecutorok hadnagyt, a ki elhagyta magát fogni általa. Itt következnek egy érdekes beszéd kezekkel lábakkal: hogyan leste, hogyan fogta, hogyan vágta a földhöz? így meggyomrozta, úgy megkötözte, pofoncsapta, felemelte, meg letette, kifosztotta, háthavágta, üstökön ragadta, idehozta; az elfogott pandurvezér ez alatt némán káromkodik és fenyegeti a zsványokat, hogy mind felakasztatja őket. Megharagszik erre a zsványkisasszony s berendeli a többi nőnemű szegénylegényeket, a kiknek mind piros rokolyájuk van és hegyes süveg a fejükön. Valamennyinek puská van a kezében, a kapitánynak jutott a legöblösebb. Eleinte azt gondoltam, hogy csak valami kávémasina lesz az, hanem aztán mikor megtöltötték, kezdett nem tetszeni a multság. A fehér cselédség ekkor egzczerózni kezdett, jobbra mentek, balra mentek, hol felálltak, hol lefeküdtek, utójára szuronysegezve mentek neki az embernek. Jaj be megijedtem tőlök. Végre előállt a kapitányné maga s öblös puskáját felemelve, jobbra czélozott; a mitől a pandurvezér rögtön odalett, azután a lábát emelte fel, azzal pedig balra czélozott; attól meg a pictor lett egyszerre oda; végtére köröskörül forgott egy lábon, hol lábbal, hol puskával czélozva erre arra, utójára egyenesen nekem fordult, épenséggel a fejemnek tartva a puská végét: „Kisasszony szentem! az irgalmas égre; ne tartsa erre azt a puskát, nem én vagyok Kakas Márton, nem én írom a kritikát, csak most az egyszer kegyelmezzon meg, soha sem jövök én többet ide!“ Szerencsémre a katonaság észrevette, hogy életveszedelemben forgok, s közberontott, mire azután olyan diühös puskázás keletkezett, hogy azt hittem, innen csakugyan nem szabadul meg egy ember fia sem életben, végtére minden ember kijön a szinpad elejére meghalni, a zsványokat részint leölik, részint elfogják, a függöny legördül, egy pár halottat időnek előtte kényszerítve feltámadni, a ki nem akarja, hogy a nyaka a függönyrúdon kívül maradjon. — Utójára felakasztják valamennyit. — Elég volt ebből ennyi. Az egész táncjátékban csak az az egy hiba van, hogy nincsen semmi táncz; kár volt ezekkel a katonai manőverekkel fárasztani a kisasszonyokat, hiszen jól csinálták, hanem azt a „princzumpirácz“ regementje is megcsinálja, a mi pedig a proseecciót illeti, annál láttam én szebbet Komáromban; az ilyen tüzzel járó mutatványok szabad ég alá, és circusba valók, nem a mi féltett színházunkba, a hova különben is ki muzsikát hallgatni, ki lengő nymphákat nézni; ki meg szindarabot tapasztalni jön, de salétromot és kénygyertyát nyelni bizony senki. Kapunk azt eleget a kútvizben is Pesten. *)

Kakas Márton.

*) *Utóirat.* Az ég óvja meg ettől az italtól, drága kebelbeli Mártonunk! De azért még is igen sajnáljuk, hogy a többi felvonását is meg nem várta ez új balletnek. Azt mondják, a tulajdonképi táncz, csak azután kezdődött, miután az első felvonásban már elfogyott volna a puskapor s ezen tulajdonságánál fogva vannak, kik hosszabb fenmaradást is jósolnak e szerzeménynek. A pictor és rablókisasszony viszonya regényesen tovább fűződik s igen meghatározható véget ér. Néha reggel táncz, este pedig táncz. — Ezen felvonások egyikében kerül elő azon meghatározó jelenet is, midőn egy fiatal segéd-tánczosnét, kinek a szinpadon nem jutott pictor, s ki különben mindig a chorusban tánczol sokad magával, ma egy szokatlan módon kifejlődött magános perczében láthatólag megbélyegez egy páhozlybeli protector, s olly tekintélyes koszorut hajgál a sugólyuk mellé, a mely elég lett volna nem amaz egy, hanem az egész csoport segédnymphának vacsorára, ha t. i. amaz saláta lett volna, ezek pedig szeretnék a salátát eczet és olaj nélkül. Erre azután előáll egy másik segédkisasszony, eljára ő is szokatlan magános tánczát, el is végezte szerencsésen. Jobbra is néz, balra is hajlong, előre is sovárogo, hátra is mérgelődik, de sehol se pictor, se protector. Ám neki a féltékenység furiai gyótrik pihegő kebelét, neki is diadal kell! Mi tévő legyen? Ujra kiáll, eleibe szökik a már lábait hegyezvő, s kezét csipejére illesztgető Aranyváry Emiliának, s ezt hátterbe szorítván, leint a zenebanda mesterének, hogy huzza ujra az ő nótáját s a hőség miatt bámulni is alig képes publicum szeme láttára eltánczolja ezen gondolatot: „Én ugyan koszorut nem kaptam, de ismétlődtem azaz: megújráztam magamat!“ Ennek utána a szinfalak mögé olvadt a kimerült magán másodsegéd tánczosnő, a koszorujában ott gyönyörködő collegájának ezen gondolatot élő szóval is tudtul adandó. — Végre tér nyílt a mi bájos Aranyvárynk is, végig szökelte, lebegte, röpkölt nehányszor azt a szinpadot s a közönségből kitért az ingerültséggel párosult lelkesedé. Vagy egy félórát tartott a taps és tombolás; nem kellett ide koszorú, sem pictor, sem protector. Értett-e róla a két menyemasszony? nem tudom. — Csak azt tudom, hogy rettenetes a színésznő, rettenetesebb az énekesnő, de legretentesebb a tánczosnő az ő versenyfutási hevében; s tudom végre azt is, hogy milyen szépen leírta volna Juno, Minerva és Venus ezen certamenjét Kakas Márton, ha a puskaportól mindjárt az első felvonás után odébb nem áll. Ha ujra adják a „rablókisasszonyt,“ akkor talán jó lenne hátulról kezdeni a kritikát. — *Egy szerkesztői segéd.*

+ Gyürky Antal hazánkban, a borászati és szőlőszeti közlemények szerkesztője felhívást intéz a bortermesztőkhez, melyben előadja, mily nehéz egyes természetnek eladni borát, ki, ha pénzben megszorul, kénytelen azt olcsó áron zsidónak, vagy kiskereskedőnek adni el, ezek aztán a bor nevét megtartják ugyan, de kétharmadrész olcsó silány bort kevernek bele. Így történik, hogy ők olcsóbban árulják és árulhatják is némely nevezetes vidék borát, mint azt maga a természet helyben adja. És ha külföldi kereskedő jön Pestre, ki többféle bort akar venni, nem utazhatja be mindazon borvidékeket, hanem itt Pesten a sensálok körmei közé kerülve, hamisított bort vásárol. Ily módon — írja Gyürky ur — egy hampurgi nagykereskedő, saját vallomása szerint csak nehány nap alatt 40,000 pftot vesztett. Mindez természetesen csak rontja boraink jó hírét. A külföldi kereskedő azonban másképp számít; ő a bort nem keveri, hanem a mellyet 10 pfton vett, 30—40 pfton adja, a 20 pftosat pedig 60 pfton, s így egy akón 2—3 annyit nyer. Ezek tehát nemhogy kisebbitnék, sőt emelik a bor jó hírét, nevét — s jobban is megfizethetik annak árát. Nekünk tehát — mondja igen helyesen a felszólítás — a külföldi kereskedőket kell felkeresni, és azon lenni, hogy ők is felkeressenek minket. — Hogy e végből borainkat, vagy legalább bormastráinkat a külföldi kereskedőkkel eredeti minőségükben ismertethessük meg, itt Pesten kell a természeteknek jól rendezett bizománnyal birni, hová eladandó boraikat, vagy legalább azok mustráit szállithassák, mellyeket aztán a bizománnyos, kereskedői összeköttetések, levelezések s hirdetések által megismertetni s árulni fogja, mi által boraink hitele és ára nevezetesen fogja emelkedni. Ily borraktárt és bizományt fog nyitni Gyürky Antal ur Pesten, mellynek helyisége Lipótutczai 5-ik szám alatti házban van. Célja ez által: a) saját borait forgalomba hozni és külföldi kereskedő-házakkal összeköttetésbe jönni; b) módot nyújtani a fővárosi és vidéki közönségnek, hogy valódi, eredeti, hamisítlan borokhoz juthasson; c) a természetektől s az ezekből alakult kereskedő-társulatoktól bizományképp borokat elvállalni, azokat a külföldi kereskedőkkel és a fogyasztókkal eredeti minőségükben megismertetni s eladásukat eszközölni. Felhívja tehát Gyürky Antal ur a t. természet-urakat, legyenek szivesek őt szándékuk felől levél által értesíteni, vagy vele személyesen értekezni (lakása zöldkertutcza 14. szám 1-ső emelet). Az árjegyzéket csak october hóban fogja kinyomatni, hogy abba addig mindenkinek borát, ki csak kívánni fogja, felvehesse.

E felszólításra annál inkább figyelmeztetjük az illetőket, mivel Gyürky Antal vállalata érdekében épen most tesz utazást hazánk borvidékeim. Ő egyike azon férfiaknak, kik borászatunk mezején már is maradandó érdemeket szereztek maguknak; ő egy hordókénező és egy palaczkudugaszoló gépek is feltalálója, mely gépei a gazdasági kiállításon elsőrendű dicséret ökle-velet nyertek. Továbbá szakismerete, mert maga is szőlő-birtokos, és összeköttetései csak a legjobbat engedik remélni közhasznú vállalata jó sikeréről, és hiszünk is, hogy bortermesztőink sietni fognak ez alkalmat saját érdekükben felhasználni, és a vállalkozó urat megbizásaikkal, bizalmukkal megtisztelni.

Irodalom és művészet.

+ Humboldt Sándor világhírű Cosmosát Miksics Imre magyar nyelvre lefordítá, s kiadását aláírás útján meg is indította. A nagy mű, melly már minden művelt nyelvre le van fordítva, mintegy 30 füzet leend, egy füzet ára 32 pkr. Bolti ára egy kötetnek 6 pft. leend. Az első füzet átvételekor 2 ft. 30 kr. leend lefizetendő, a negyedik füzet átvételekor ugyanannyi és így tovább. Az aláírási ívek augusztus végével lesznek beküldendők. Merünk annyi bizalmat helyezni a magyar nemzet műveltségi hajlamába, miszerint e vállalat illő pártolásban részesülend.

+ Lassankint gazdagodik irodalmunk más nemzetek jeles irodalmi termékeinek lefordításával. Humboldt Sándor testvéreinek Humboldt Vilmosnak Németországban olly nagy elterjedésben olvasott művét, mellynek címe *Humboldt Vilmos egy barátjának irrt levelei* . . . épen most fordítja magyar nyelvre Környei János. A Müller Gyula által kiadandó mű nyomtatásban 40 ívnél többet teend s october hó folytán már meg is fog jelenni.

— Kovács Mária, nyugdíjas színésznő jelenti, miszerint „Kaméliák a sirboltban“ című munkája már sajtó alatt van, s rövid idő alatt az előfizetők kellő példányait megkapandják. — Egy uttal azt is értesítésül adja, hogy tisztelt előfizetői gyűjteményeiket *Barna Anna* divatárusnő boltjába, kigyó-utca, Sebástiáni-házba, utasítsák.

+ A „Budapesti szemle“ ügyében Csengery Antal felhívást intéz a közönséghez, hogy a megrendelést sziveskedjék aug. közepéig hozzá beküldeni, miután vállalata könyvárosi uton nem leend kapható.

+ Megjelent „A puszták fia,“ regény írta *Beöthy László*. Ára 1 ft 20 kr. pp. — Egyike a korán elhunyt szerző műveinek, melly korábban a *Hölgyfutárban* jelent meg. „Pugatseff“ cím alatt.

+ „Regék a pásztortüz mellett“ írta *Abonyi Lajos* (Márton Ferencz) két füzetben. Ára 1 ft. 20 pkr.

+ A magyar tudós társaság július 27-én tartott mathematicai osztály ülésében Brassai Sámuel I. tag folytatá értekezését: „Némely algebrai fogalmakról s ezeknek geometriai alkalmazásáról.“ Ez értekezés az akademiában „Értesítőben“ ki fog nyomtatni. A titoknok az akadémia javára tett nagyobb adakozásról adott jelentést, mellyről a V. U. már emlékezett. Végül a tiz év óta elmaradt akademiái nagy jutalmak utólagos kiadásáról octoberig véleményt adni a tagok felszólítottak. Az akademiái Értesítőben megjelenendő művek ivéért 20 pft. díj határozottatott. A tudós társaság octoberig szünetet tartand.

+ Megjelent: Ünnepi, alkalmi és közönséges *egyházi beszédek* készítették. *Szoboszlai Pap István*, közrebocsátja *Révész Bálint*, V. füzet. Debreczenben 1857.

+ *Virgil Éneise*, magyaráta *Sebők Árpád* Pannonhegyi benczés és tanár. Első füzet; tartalmaz két éneket.

+ A nemzeti színház közkedvességü művésznője *L.-Hollós Kornélia* szabadság idejét a buziási fürdőben tölti.

△ *Züllich* szobrász, *Katona József* nagy szobrának tervét már bevégezte.

Egyházi és iskolai hírek.

— *Selmeczbánya*, jul. 29-én. A nevelésügy barátit és pártfogóit nem lesz érdektelen, a helyben f. hó 21-én t. *Ivánka Zsigmond* és *Mastis Ádám* alesperes ur elnöklete alatt megtartott nagyhonti esperességi iskolai választmány első ülése jegyzőkönyvének, ezen háromszázados prot. tanintézet ügyében hozott jelentékenyebb pontjairól értesíteni. Mindenekelőtt fötisz. *Komáromy József* administrator ur ez évi kerületi gyűlés hová elébbi megtartására fog ezen gyűlésből megkéretni. A tanintézet pénzalapjának kimutatása után elhatározott az iskolai épületnek három teremmel nagyobbítása; a tanulók már a jövő évben az alumneumban egyszersmind vacsorát is nyerne. Az iskolai pénzalap biztos kezelése tekintetéből külön iskolai pénztárnok neveztetett ki. Végre a lyceum épületében ezentul csupán az igazgatónak és az alumneum ephorusának leendő szabad szállása, a többi két tanári lakra nézve illy előnnyel a hivatalkorra idősebb birand. Illy üdvös eredményü tanácskozmány nemcsak ezen tanintézet iránti rokonszenv és meleg pártolásra tesz tanúságot, hanem egyszersmind szebb jövőjének, melly felé mindig jelentékenyebb és gyorsabb lépésekkel halad, legbiztosb záloga.

— *A soproni tanítóképzede*. Sopronban, a város nyugati kapuján kívül, közel a bécsi vaspálya indóházához, most van építési munkában a dunántúli ágostai evang. egyházkerület *képezdeje*, azaz: nagyszerü épület, a jövődö népiskola-tanítókát képező intézethez. Illy nemü intézet korunk legsürgetőbb teendői közé tartozván, az illetők nem itélték bevarandónak, hogy előbb az e célra kiszámított 90,000 pft. összeg befolyjon, hanem bizván az ügy szentségében, és a népnevelés barátinak tágkeblü buzgalmában, nem kételkedtek a nagy munkára kezöket tenni, a már eddig befolyt készlettel is, — f. é. július 27-én ehez egész ünnepelességgel letétetvén az alapkö. És ime! valamint a munka valósággal elkezdett, azonnal megeredtek az Isten áldásának csatornái, és áradoznak „fölebb, mintsem mi kérhetnök, avagy megfoghatnök.“ Szintén emelkedik a lélek a folyvást szállongó jótékonyági szép hírek hallására, hogy milly munkás részvettel járulnak egy ügy gyámo-lításához közel és messze vidékekről, — hová csak ez üdvös vállalat hire elhatott, — nemeslelkü adakozók, nyilván és titkon, névtelenül, tudván ama szentirási mondatot, hogy a „Krisztus országának terjesztésére a mi jót mi teszünk titkon, azt a jó Isten megadja nekünk nyilván.“ — A beküldött ajándékokat elfogadja és tiszta kezekben megörizi az építésre felügyelő lelkész-tanár *Pálfy József* ur, ki mint egyházkerület embere, ugyanattól van e nemes tisztséggel is megbizatva.

△ *A soproni közigazg. területen 1704 vasárnapi iskola* van 79,021 növendékkal. Ez iskolák 1854 óta keletkeztek. Örömmel emlitjük ezt fel, mint haladásunk legszebb bizonyosságát.

Ipar, gazdaság.

+ *Az új pénznemek*. A bécsi bank remélhetőleg jövő évben megkezdendi készfizeseit már az új pénznemben. Az új egyesületi tallér 1 ft. 30 pkr. érend, ez fog a mostani egy és kétforintos papírpénznek helyébe lépni. Egy kettős tallér tehát 3 pftot érend. Csak néhány pénzdarab, mint a huszas, tizes, ötös fog letünni, de ezek helyébe öt, két és egy ezüst-garasok lépnek; a huszas helyét 15 krros pótolja. Ellenben a rézpénzzel több baj leendő. A krajczárok egészen eltöröltetnek, és helyökbe a századrészek jönnek.

+ *Nagy-Váradon* társulat alakult a pinczegazdaság előmozdítására s nemsokára boresarnokot is állítanak fel.

Közintézetek, egyletek.

△ *A Szent-István-társulat* aug. 2-iki választmányi gyűlésében értesültünk, miszerint a társulat megkeresése folytán esztergomi érsek ö eminenciája, a nyitrai s erdélyi püspök ö excellentiák és a rozsnyói püspök ö méltósága intézkedtek, hogy megyéikben a társulati tagok egyházmegyei hivatal után kézhez fogják kapni a tagdíj fejében szolgáltatott könyveket, valamint azok az évi díjat is ugyanaz uton küldendik be, melly intézkedésért a választmány legmélyebb hála-köszönetet nyilvánított. A bukovinai kath. gyarmatosok pártfogása kimondatván, az ottani gyarmat számára a *Kath. Néplap* egy-egy példányra fog megküldetni. Bibornok primás ö eminenciája külön leiratban szólta fel a társulatot, hogy tagjai az általa jövő hó 3-án Pozsonyból indulva *Mária-Czelle*be vezetendö bucsujárásban részt venni siessenek. A választmány elhatározta a czelli templom számára egy diszkötésü Missale-t küldeni. A lefolyt július hóban a társulati tagok száma 68-al szaporodott.

M i u j s á g ?

— *Ö cs. k. Ap. Felsége*nek Magyarországra utazása tegnap szombaton történt meg Laxenburgból Sopronba. *Ö Felsége* a költségekkel járó fogadásai ünnepeket ujalog is megtiltá.

— *Albert főherczeg* főkormányzó ur ö cs. Fensége, szabadsági utjából visszatérve, az ügyvezetést a főkormányznál ismét teljesen átvette.

— *A M. P.* szerint a nemzeti színház összes bevétele a mult 185⁶/₇, színházi évben 189,648 ft. 1 kr., összes kiadása 189,063 ft. 46²⁰/₄₀ kr. volt, e szerint van pénztámaradvány 584 ft. 24²⁰/₄₀ kr. — A bevételek egyes tétélei között legnagyobb a napijövedelem: 110,314 ft. 49 kr.; a kiadások között a színészek fizetése 108,905 ft. 30 kr. — A drámairók tiszteletdíja egy évben összesen 5493 ft. 21 kr-ra rugott.

— Ugyan azon lapból azon örvendetes hirt veszszük, hogy keletindiai angol szolgálatban álló orvos hazánkfia *Duka Tivadar* megtalálta volna a Keletindiaiban elhunyt tudós hazánkfia, *Kőrösi Csoma Sándor* hátrahagyott iratait s azokat magyar lapokban közzé tenni szándékozik. Ohajtva várjuk e közleményeket.

+ Nemzeti színházunk egyik jeles tagja *Bulyovszkyne* legközelebb Német-, Angol- és Franciaországban teend mautazást.

+ Hire futott, hogy *Canrobert* francia tábornagy házasodik és pedig özvegy gróf *Eszterházy Györgynét* fogná nőül venni, ki is tagja a Rohan herczegi családnak, melly czimében „cousin de roi“ nevezettel is élhet.

+ Mult hó folytán a fővárosban és általán az egész országban annyi *gyilkosság* és öngyilkosság történt, hogy minden napra lehet számitani egyet. Vajjon mért gyilkolják ennyire egymást az emberek, mi okozza e szörnyü vérontást?

+ *Pestnek less ivó vize!* Nehogy azt képzelje valaki, mintha eddig Pesten nem lett volna ivó viz s az ember itt csupán pezsgővel, tokajival és somlyáival élt; hanem úgy kell a dolgot venni, hogy Pestnek eddig még csak jó ivó vize sem volt. Hanem lesz, ha nem volt. Pestvárosa *Förster* urnak lapunkban is emlitett vízvezetési tervét elfogadta, s helybehagyás végett felsőbb helyre terjesztette. A terv szerint Pesten naponkint 20,000 akó viz fog szétosztatni, mellyért egész 50 évig a város évenkint 20 ezer pftot fog fizetni. Ezért a vállalkozó köteles az utcák központjától 50 ölnyre minden irányba vezetni a vizet az utcák locsolására vagy egyéb közhaszonra. Magánosok naponkint egy akóért éven át 1¹/₂ forinttal tehetnek megrendelést. E szerződés megkötésétől számitandó két év mulva a csövezetéseknek el kell készülni.

+ Pesten kezdetét veszi a *dinnyevásár*; a mesterinasok már dinnyehéjjal hajigálják egymást.

△ *Tök helységben* (Pestmegye) az előljáráóság az idei tavaszon a libalegelőből 4 holdat faiskolának kihasított, s egy részébe 200 vad csemetét el is ültetett, más részét egy évre haszonbérbe adta olly formán, hogy a bérpénz az új iskola építésre fordittassék, melly is a régi helyén a nép adakozásából már csaknem teljesen fölépült, mire nézve a hívek buzdításában tiszt. *Molnár Lőrincz*, az építés körüli felügyelet viselésében pedig *Bokody Mihály* és *Babolcsai János* szép érdemeket szereztek maguknak. A faiskola rendezésének gondjai *Halmy J.* iskolatanítóra bizattak.

△ *A katonai váltásdíj* jövőre is 1500 pftban állapítatott meg.

+ *Torontálmegyében* egy magyar szintársulat véletlenül *Frányovára* vetödvén, e lépése felett épen nincs oka buslakodni, mert az egészen szerb ajku község népénél élénk pártolásra talált.

+ *Berzsenyi emléke*. A *belső-somogyi* hely. hitv. egyházmegye Kutason juniushóban tartott gyűlésén elhatározá, hogy az egyházmegye díszesen legyen képviselve *Berzsenyi Dániel* emléksobrának *Miklán* leendő leleplezésénél.

+ *Szántódon* (Somogyban) bucsu alkalmával egy ember, ki lovait füröszte, a Balatonba veszett; pedig csak addig hatolt befelé, míg a víz zsebéig ért, de a Balaton mégis elnyelte őt — talán volt valami a zsebében, a mit az öreg Balaton megkívánt.

— *Gömörből* írják július 23. Időjárásunk különösen e júliusi napokban, igen mostoha, a mennyiben a tavasz termését rendkívül elcsigázta a rekkenő forróság; esőért egyre könyörgünk, de egy árva felleg nem mutatkozik vigasztalásunkra; a sarjú fölül már kétségbe estünk, mert réteink, kivált a hátságos helyeken földig kiégték. Vidékünkön is a legnagyobb dögvész pusztit a sertésekben, eleinte a nagyja kezdett döglöni, mellyek legjobb husban valának, most már a malacok is sürün hullanak, ezeknek leginkább a torka dagad meg, amazoknak a tüdeje s béle van összeégve. Leghathatósabb orvoszernek találtuk e dögvészben, lóhúgyba áztatott zabot étetni a disznóval éhgyomorra. Egyébiránt, ki már kora tavasszal elkezdte sertéseit hetenkint e disznóerős purgatióval tartani, annak megmaradtak épségben e hasznos házi állatai.

+ Erdélyben a dévai kerületben a lapugyi országoton egy *néma gyereket* találtak, tud olvasni, írni és számolni. Neve *Rudolf*, német-franciaországi születésü. Szülőházából a cigányok hurcolták el, Sveiczba vitték, honnét 6 évi együttlét után eltünt közülök, s hogy-hogy nem, elég az, hogy egyszer csak lecseppent Erdélyben a lapugyi országotra, hol megtaláltatván, tanulás végett egy dévai szabómesterhez adatott. A hatóság felhívja most mind azokat, kik e gyerekről valamit tudnak, jelentéseiket a rendőri vagy a szászvárosi cs. kir. kerületi hivatalnak megküldeni sziveskedjenek. (Hány éves a gyermek? nem írják. — *Szerk.*)

— *Dévaról*, július 27-ről írják: Bács színésztársasága előadásait e hó 23-án „Kérek két pengőt kölcsön“-nel berekesztvén, elment Szászvárosra, hová, mint mondták, meg vannak híva. Aligha télire vissza nem térnek. Ezen esetben az igazgató urnak ajánlanám társaságát, jobban szervezni. Nagy *Pista*, *Mihalovitsné* s *Szilágyiné* legjelesb tagjai e társulatnak. E hó 22-én föllépett őt műkedvelő a társulattal egyesülve s előadták *Harai Victor* 3 felvonásos népszínművét, a „Szökött színész s katonát.“ — A bírálatot mind e darabról, mind a színészek működéséről kérem elengedni — a szent cél érdekében. Mert a fél jövedelem, a költség levontával az „erdélyi Múzeum-egylet“-nek van szánva. Bejött 38 ft. pp., mellyből a fenntebbi célra jut 14 ft. pp. — E cse-

kély eredményt a mostani dolog idejének s bokros foglalkozásainknak kell felróvni. Méltánylandó s követést érdemel a színészek s műkedvelők jóakaratu közreműködése, mint szintén Déva érdemes főbírája Thuri József urnak erélyes pártolása, kit — mint több közbejött akadályok elhárítóját, jogosan megillet a közönség hálája. — Megnéztem a Bogdán Lajos tánczművész által e hó 26-án estére hirdetett „ének-, szavalati s táncz estélyt,“ és sajnálva tapasztalám, hogy a közönség ez előadásra nézve jobban felkarolta Bogdán Lajos, leánya s neje táncz-tehetségét, mint a színészek fáradozásait. — Hétfőn július 27-én tartotta ittlelvő leány-tanítónő Haidn Anna asszony m. Miskolczy főnök ur jelenlétében ez évi próbatétet. — Örömmel győződünk meg a kiállított munkák látásánál a fiatal leánykák szorgalmáról s ügyességéről, s azon igyekezetről, melyet a tiszt. asszonyság hivatása betöltésében kifejt. Hallomás szerint a tisztelt asszonyság egy a német nyelvet nem értő tanítványát, magyar nyelven tanítja. (Hát a többit? Szerk.) — V. f.

— Nyilatkozat. A Vas. Ujság közelebbi 31. számának „Szerkesztői mondanivaló“ című rovatában M.-Óvárról tett egyik t. előfizetők azon kérdésére, hogy az általam kiadandó „Gyámbot“ című album mikor jelenend meg? — ki kell jelentenem, miszrint én kellő időben lapok utján t. előfizetőimet e felől már megnyugtattam. Ha irodalmi mozgalmainkat érdeklő újdonságainkat némely lapok át nem veszik, s azokat a közönség tudomására nem juttatják: ennek a vállalkozó kiadó nem oka*); valamint annak sem, hogy a kérdéses album tőle nem függő körülmények miatt eddig meg nem jelenhetett. — Utólagos megnyugtató tudatom tehát t. előfizetőimmel: hogy a „Gyámbot“ című album november 20-káig okvetlen meg fog jelenni, miről derék nyomdászunk Bucsánszky Alajos ur vállalkozó szelleműsége is kezeskedik, a mikorra egyszersmind a még be nem küldött előfizetési ivatek — a nemzeti színház nyug-intézete előtt teendő számadásom igazolására — minden t. gyűjtőimtól beküldetni kérem. Nagy-Körös, aug. 3. — Futó János.

Vidéki hírek.

Nyiregyháza (Szabolcs), július 19-én. (Haladunk!) Vajjon?! — Ha a Vasárnapi Ujság olvasó közönsége még emlékezik, hogy Nyiregyháza városa kétszáz ezer pftot adott az államkölesönre, hogy ennek felét egy ipartanoda felállítására szánta, ha olvassa, hogy az alapító levél kiadása és felterjesztése után (az alapító letétel) nem „csalva vak remény“ (Politikai Újdonságok 27-ik szám) többé; ha megtudja, hogy a város Ó Felsőgeik elfogadására több mint tizezer pftot hozott forgalomba, s ezer pftot a magyar tudós-társaság pénzalapja növelésére alapítványozott; hajlandó volna hinni, hogy mi mindenben bővülünk, s ha mi kívánni valónk volna még: azt a készülő s jövő év october 31-én megnyitandó vasut meghozza Tokaj, vagy Debreczenen keresztül. — De vajmi nagyon csalódnék, ha városunkba jöven, meglátná a sok légrontó mocsárt, sokszor a város főbb utcáin is; a sok érletlen, lázt okozó gyümölcsöt, gyomorsavanyító sületlen kis zsemlyét a piacon, érdemest arra, hogy mesterével együtt az ipartárlatba közszemlére kiállítassék; a város közepében alakított, de kerítetlen s begyepesedett sétányt; ha megtudná, hogy a casino 1849. óta még mindig alszik, és becses könyvtárának egy része gazdátlanul jár a városban és vidéken, más része pedig a moly és egérféle lényeknek van kiadva használatul; ha meggyőződnek, hogy tanteremeink, azaz gyermekeink nyilvános nevelő-intézetei, juhaklokhoz inkább, mint iskolákhoz, azaz gyermektemplomokhoz hasonlítanak, s hogy az iskolaköteles gyermekek legalább egy harmada sohasem volt iskolában, másik harmada libákkal, malacokkal, s ki tudja miféle házi szelid állatokkal jár a tanyai nagy iskolákba tavasztól kezdve késő őszig, s csak egy harmadnak színét van szerencsénk láthatni a nyári vizsgákon; ha végre szemtanuja volna a tüzet nem óltó négy vízfecskendő tehetlenségének, melyet a július 16. és 18-iki tüzvész alkalmával igen érzékenyen tapasztalánk: nem hiszem, hogy kedve kerekednék a a haladási bizonyítványt aláírni. Pedig azon is kellene lennünk, hogy jó viz, lég, rend, kényelem, vagyoni biztosság és aránylagos ruha s lelmi jutányosság által idegen és vidéki gazdag családok itteni megtelepedésre ösztönöztesenek. Ne játszuk el városunk jövőjét semmiféle személyes érdekek és viszonyok miatt, mert mig ezek uralkodnak, addig nálunk még sok ígérlet és még több terv csak papiroson marad, és „csalva vak remény.“ Hazud toljuk meg ezt tényekkel, és én — — elhallgatok**).

B.

Sümeg és vidéke, jul. 24. (Gazdag aratás. Felhőkergetés. További kiállítások. Tagosztály. Szellemi élet. Az arany kalásztoktól hullámozó gabnatenger a kasza és sarló áldozatául esék. A még néhány napok előtt étellel borított mező, jelenben pusztá és kietlen. Százszorosán pótolja a szem elvesztett gyönyörét a gazdák azon édes tudata, hogy most már könnyen néznek a jövőndő

*) Erre mi azt mondhatnók: Ha a vállalkozó kiadókat érdeklő újdonságok „némely lapoknak“ be nem küldetnek, s azok közlésére a szerkesztőséget fel nem szólítják, a közzé nem-tételnek ismét a szerkesztőség nem oka, — levén neki sokszor igen sok felé fordulva figyelme, s nem győzővén örökké azt lesni, hogy Nagy Péter és Kis Pál mit látott szükségesnek az irodalom érdekében valamely más lapban a közönség tudomására juttatni. Egyébiránt teljesen méltányoljuk Futó János ur készségét, melylyel előfizetői megnyugtatóra és saját hitelle érdekében e nyilatkozatot közé tenni sietett. — Szerk.

**) Mi ugy hiszszük, hogy Nyiregyháza városára szép jövő vár. Határa — ha jól vagyunk értesülve — mintegy 28,000 katastr. holdat, tehát majd 3 □ mértföldet foglal magában, s szorgalmas, iparkodó népe azon felül még két külön határban legalább 12,000 holdat mivel. Népsége a sok csapás dacára is, mely érte, meggazdagodott. Most Debreczen, Tokaj és Sziget felé készülvén a vasut, Nyiregyháza másodikrendű főállomás lesz, s a város kezébe veendő a nagy kulcsot, mely illőleg használva, kincses kamarák zárait nyitandja fel. Megérdemli tehát és követeli e város jövőndő virágzása, hogy ennek alapjai jókor letéteszenek, nehogy aztán, midőn más teendőik balmaza lepi el a tért, a mulasztottak felett busuljanak az illetők. Különb t. tudósítónk állításai valóban czáfolatra méltók, s mi örvendénk leginkább, ha megczáfoltatnának. Szerk.

tél fagyos szelei közé; mert Isten kegyelme után van miből megtölteniök élés-kamarájokat. Buza, rozs, árpa stb. mind szem, — mindpedig teljesség — és szalmára nézve tökéletesen kielégítették a várakozást. Örülhet mindenki e kedvező eredménynek, hogy nem verte el sem a jég, sem egyéb csapás határunkat. Sajnosan kell megemlítenem azon körülményt: miszerint még mindig sokan találkoznak nálunk az alsóbb osztály között, kik szegény 5—6 mázsa harangjainknak a zajló elemek elűzésére óriási erőt tulajdonítanak. Holott nem egyszer magyarázták a templomi szószékből ennek képtelenségét, valamint a magasban az érzekkel működőkre várható veszélyt is. Hogy a veszélyre jeladásul egy harangot igénybe vegyenek, helyesnek található! mivel gyakran a belső munkába elmerült ember nem is veszi észre a közelgő vést. Különb is gyarlók és feledékenyek levén, igen időszerű a figyelmeztetés; azonban kérdem: micsoda előnnyel bírhat a felhők távoztáig tartó emberrémitő hangzugas a szerény jeladás felett, akkor: midőn az ember veszélyben látva magát, már ösztönszerűleg is Istenéhez fordul. — Sokszor megtörtént a harangozóval, ha elfeledett felhőt kergetni, tisztességtelen szavak mellett még a fáradságérti gabna- és borilletékből is levontak. Ez mind tény Ma már nem megy e dolog olly kuruczosan, mindazáltal a harangozó fölteendő-jéül tekintik a felhők elé való harangozást. A kinek nem inge, ne vegye magára. — Időjárásunk általán véve igen kedvező. Különb kapás-terményeink meg nem haragudnának az esőért. Egyébiránt ez a mi határunk szörnyű száraz természetü, elannyira, hogyha például a félórányi távolságu Rendek faluban a ludak már egy hétig esőleiben enyelegnek, akkor még a mi templomainkban hetes esőért könyörögnek . . . Szőlőink valóban gyönyörűek s olly dusan megrakvák, hogy többet a tökére kívánni tulság volna. Lesz mivel elüzni a gondot. Ad vocem szőlő! A mi szőlőtized megváltásunk megbukott. Már mintegy 60 szőlősgazda aláírta az egyezségi pontokat; minthogy azonban a n. méltóságú uraság részéről nem levén kedvezők a föltételek, a megváltani akarók közül nagyobb részt ellenemondtak a tized megváltásnak. Tagosításunk ugy készül mint a luczaszék. E napokban volt itt a megyei főnökségtől kiküldött, a feleket egyezsége birandó; hanem a sümegiek keményen viselik ám magukat. Jól is teszik, ha egy kissé alkusznak, saját érdekükben fekszik a méltányos igénylés, meg aztán azt tartják: „nem lesz ám minden évben tagosztály, hogy az elhamarkodást kipótolhatnák.“ Itt az a baj, hogy nagyon szétágazók a vélemények és nézetek; mert ámbár nálunk igen sok intelligentiás ember van, kik noha eleget capacitálják a dolgot, hogy a tulnyomó tagosztályt (méltányos feltételek mellett) nem akarókat a commassatió üdvös eszméjével megbarátkoztathassák, mégis találkoznak egyesek, kiket saját homályos egyéni nézpontjukról egy ezred sem tudna leszuronyozni. — Lássuk szellemi életünket. Ol itt megakad a toll, s a tinta mézszé válik; ezt azonban nem kell az olvasástól idegenkedés felett kitörő lamentationnak vélni; ez a felkiáltás csupán társalmi életünket illeti; mert szóljunk igazat, bizony ez nálunk nincs, vagy a mi kevés van, ha életnek mondhatjuk, száraz biz az, mint a tapló, csak tüzkő kell, hogy kiüthessünk. Hanem azután ezen kiütés által okozandó világosságán azt is megláthatjuk ám, mikép alig 3000—4000 léleknyi városunk és a közeli falvakba jár 130 példány különféle irányu lap. Nevezetesen magyar 89 darab, jelesül. Vas. Ujság és Pol. Újdonságok 30, Növilág 5, Pesti Napló 4, Magyar Sajtó 2, Fal. Gazda 4, Délbáb 4, Hölgyfutár 4, Gazdasági Lapok 6, Magyar Néplap 6, Kalauz 4, Magyar Posta 5, Kath. Néplap 2, Tan. Lapok 4, Napkelet 1, Törvénykezési Lapok 1. Német nyelven: Fremdenblatt 3, Morgenpost 2, Ostdeutsche Post 2, Presse 6, Wanderer 3, Wiener Kirchenzeitung 1, Sonntagszeitung 1, Iris 1, Modespiegel 4. Allg. Musterzeitung 5. Végül 13 példány vegyes külföldi lap.

Színészetünk nincs; pedig mi is tudjuk ám a műélveket szeretni és becsülni, még akkor is, ha ez a magasabb igényeknek meg nem felelne.

Egy pár curiosum. Vidékünkön (hol a crinoline és pameladüh szintén nagy mértékben uralg) X. faluban bizonyos rákfogó-szoknyás délnő egy napon unalmából a kerti méhházba ment, hol a méhészethez kívántató csengtyüvel időtöltésből játszani kezdett, mire egy egész raj a kasnak vélt crinolinba vette magát. (T. levelező ur, szeretnők az orrát megtapintani, vajjon igazat mondott-e? — Szerk.)

A tapolcazi társaskörnek egy német lap szerkesztőségétől illyen czimzettel ellátott ujság jött: „An Herrn Csárdáskör; mikor pedig kijavították, lett: „Dem Herrn Ördáskör.“ Mit ki nem fundál az anglus! — H. Gy.

Nagy-Szöllös (Ugocsa), jul. 26. (Viszhang egy korábbi tudósításra.) Sietek szives köszönetemet nyilvánítani a t. szerkesztőségnek azon könnyen nem hívőségeért, mely szerint a V. U. 29-ik számában N.-Szöllös szomorú jelene fölött a sirásig fölajdult közlőnek teljes hitelt nem ada, sőt neki a figyelmesb körül tekintést ajánlotta.

Hiszem, hogy ezen köszönetemmel párosítja üdvözlését a szöllői közönség is, hogy nem engedék önök a büntelen felett, az egyoldalú néző által eltöretni a pálcát — még egyszer köszönet!

Igaz, Szöllösön nincs olvasda, de mennyire a körülményeket ismerem, bizton állithatom, hogy minden nadrágos embernek laka, meg annyi olvasdát képez, nincs is magyar lap, melynek előfizetői Szöllösről ne lennének, s azokat egymással fölvaltva s közölve olvassák. Virágzó iskola van három, hol a növendékek ünnep-s egyéb napokon épületes oktatást nyernek. Nincsenek-e tudományos és lelkes lelkészek, s hitszónokok? A prot. s görög szer-tartású imaházak főképen ünnep napokon nincsenek-e annyira telve, hogy azok alig képesek a buzgó hívek befogadására? Az összeolvadt templomi énekeket nem emeli-e az orgona mérsékelt hangja? — Az ünnepnapok délutáni óráit rang és állapotú osztályzatba, nem ártatlan, szelid, s minden mások dolgai, s személyek bírálgatása kizárásával töltik-e le egy társaságban? Minden telek-tulajdonos kertje, egyszersmind nem faiskola-é? s a folyamatban

lévő tagosítás megszülemlésével nincs-e teljes kinézés községi faiskolát is alakítani? mellynek megalakítására bizton hiszem, hogy annak idejében a tanusított földesuri kegyelet nem fog hiányzani. Ha közlő ur figyelmesebben körültekintett volna, Szöllősen mind ezeket így találta volna, és még az általa felemlített fényűzés s nagyra vágyás, mint erkölcsi romlottság, a Szöllősen minden néposztály között egyiránt feltalálható tiszta, csinos viselet, s takarékoság között párhuzamot állított volna föl. — No de se baj! az egész egy elhamarkodott tévedés, mit helyre hozhatna azzal, ha felemlített és templomunk történeti adatait, s ennek folytán leszármazásilag a nagy világ eleibe tárná a nagy-szöllősi virágzott r. kath. anyaegyháznak leányegyházza alakulását, s felfejténé chronologic, hogy mi oka lehet, hogy az őstemplom falai között, hol a 15-ik században királyi családok is nem ritkán emeltek buzgó imát az ég urához, mostan olly kevés számú hivek jelennek meg? B.

Egyveleg.

— *Elveszett gyermek Kemenesi-Ságról.* Ez a mezőváros-féle helység, — mellynek sarkertjében nyugosznak a hirneves nyelvtudós *Kressnerics* akad. tagnak hamvai, — fekszik az iszapos Marczal és a Ság-hegy közötti sík tén. A helységen átvonul az ut Kis-Czelből Jánosházára; melly elég járt ut, és főleg a két városban lakó zsidóságtól van látogatva későn korán. Ez az ut pedig erdőségen megy keresztül, melly mindjárt a sági alsó falu-végen kezdődik. Épen augusztus hóban történt, már hat évvel ezelőtt, hogy e helység-ből egy négy éves fiú fényes nappal rögtön eltűnt, és maig sem találtatik. A fiúnak atyja *Witman Péter* takácsmester és anyja dolgaikra a háztól távozván, e fiukat őrizetül a szomszéd asszonyra bízták. A gyermek szépen meg is volt a ház körül, és az utcán kortársaival vigan játszott és futkározott. Hanem esteve felé kis pajtásai köréből hirtelen kivált, és elfutott ki a faluból az erdő felé, vissza e szókat kiáltozván: „Édes anyám elébe megyek!” De a szegény fiú se édes anyjára nem talált, se falujába nem tért vissza soha többé.

Színházi napló.

Szombat, aug. 1., a színházi nyugdíj-intézet javára *Carrion* ur operai egyvelegben lépett fel, ki is, midőn *Rigolettóban* *A tyánka ingatag* dalt magyarul éneklé, zajos tapsvihart aratott.

Vasárnap, aug. 2., *Tücsök*, falusi életkép 5 felvonásban. Sand beszélye után írta *Birchpfeiffer Sarolta*. Fordítá *Bulyovszkyné*. Sok érczet faragtak már a felett, hogy e francia-német-magyar darabnak 3 mamája van, de azt még nem tanácsolta senki, hogy a darabnak 3 féle czime is lehetne, ugymint: tücsök, trücsök és ptrücsök. — *Bulyovszkyné* asszonynak legjobb szerepei közé tartozik a ptrücsök.

Hétfőn, aug. 3., *Parlagi Jancsi*, népszimű 3 felvonásban. *Szilágyi Béla* és *neje*. vidéki színészek fellepte. A közönség mindkettőt kedvezőleg fogadta.

Kedd, aug. 4., *Lesniewszka* k. a. fellepteül: *Troubadour*, opera 4 felvonásban *Verditől*. A vendég-kisasszony évek előtt színházunk tagja s kedvence volt. A közönség tapsokkal s koszorúval fogadta. Kellemes meglepetés volt, hogy az előadás előtt elrekedt *Ellinger* szerepét a még itt mulató *Carrion* sziveskedett elvállalni. Igen élvezetes est.

Szerda, aug. 5., a negyven aranyos *Ráday-jutalomra* pályázó vigjátékok elseje: *Szeralem és örökség*, 2 felvonásban. Mulatságos bohózat; a közönség sokat kaczagott. A kik finomabb vigjátékokat jöttek keresni, azok szomorkodtak.

Csütörtök, aug. 6. *Rigoletto*, opera 4 felv. *Verditől*. *Lesniewszka* k. a. második föllepte.

Szerkesztői mondanivaló.

1350. *Restérre. K. P.* Ön a kisdédóvódi némi pótlásul — ott a hol azok fel nem állíthatók, a faiskolákat ajánlja. Ön szerint itt kellene egy kis tért kijelölni, padokat, gyep-pamlagokat alkalmazni; hintázót, kuglizót s egyéb mulató eszközöket felállítani, virágokat, ribizkét, poszmétét, földi epret stb. ültetni s ebben a gyermekeket ollykor részeltetni, kis táncmulatásokat rendezni stb. Ide jöne a tanító is, midőn iskolát elvégezte oktatásával, intő buzdító szavaival. Nézetünk szerint ez valóban igen hiányos pótléka volna, a kisdédóvódiak s a főczél: a gyermekek megóvása a veszélyek ellen csak csekély mértékben volna elérve. Hát rosz időben, midőn a szabad ég alatt nem maradhatni? hát télen? — Mind az csak némi kiegészítő része lehetne egy rendes óvodának, s mint ollyan, méltó figyelembe ajánlandó.

1351. *Dévára K. A.* Havi füzetekben nem adhatjuk lapunkat; nem a szerint van szerkesztve. — A tevédecsből *Dévára* szállított néhány példányunkat tessék ott tartani; intézkedtünk, hogy az illető helyre teljes számú példányok menjenek.

1352. *Zain.* Oh csak azt ne! Mindig azt hisszük, jobb volna elhagyni egészen.

1353. *X. X. X-be.* Azon magyar asszonyságot, kinek 1000 hold földje van, s a „Fremdenblatt”-on kívül más lapot nem járát, és soha még egy magyar könyvet sem vett; — valamint azon másik ösmagyar család gazdag ivadékaik, kiknek szellemi vágya egy gazdasági lapon túl nem terjed — mely megilletődéssel üdvözöljük. Ajánljuk V. I. ur s mások hazafini figyelmébe, kik vállalataik érdekében gyakorta bekalandozzák a Duna, Tisza, Dráva és Száva közti vidéket, — talán rájuk akadnak s alkalmat adnak nekik, hogy az elpirulást kikerüljék.

1354. *Tisza-Füredre. A. L.* Nem hogy sok volna, a mit küldött ön, sőt nagyon kevés. Több hiteles adatot szeretnénk mi birni ama nevezetes férfuról, hogy hű jellemzését adhassuk.

1355. *Pöstyénre.* A rendezőség nem engedte meg, hogy az Anna-bálon a körtánczot járják, mivelhogy az „nem mivel embernek való táncz” — Mi is tiszteljük azt a rendezőséget s kívánjuk az ő tagjainak, hogy teljes életökben, mind Magyar-, mind Morvaországban czepperl-polkánál egyebet ne tánczoljanak.

1356. *Szantóra (Zalában).* A gépek iránt tudakozódni fogunk s tudtára adjuk az eredményt. Ha lehet, körülményes leírást s rajzot is közlendünk.

1357. *Vidéki t. levelezőinket* in corpore figyelmeztetjük, hogy ezután nagyon ügyeljenek leveleikben a stlyre és nyelvre, mert most a Pesti Napló ezt méltatta becses

Szülei este haza érkezvén, mihelyt kis fiuk elfutásának hírét meghallották, tüstént utána indultak keserves sírások között, keresni gyermeküket, — magukhoz vettek több helybeli lakost, — erdőben, mezőben, a marczali bozótokban kiáltozták nevén a fiucska *Miska, Miska*; de nem hallatszott rá semmi viszhang az esti csöndben. Hamarjában megvizsgálták a határban a kutakat és árkokat is együl egyig, de mind hiába. A rájuk borult sötét éj most haza térítette őket álomtalan kínos éjszakára. Más napra kelvén, sőt utóbb is még több napok nem szüntek meg folytatni a nyomozást e fiú után, megjárván nemcsak Ság összes határát, hanem a szomszéd falukét is; egyszersmind körlevelek útján is kerestették. De minden fáradság hiába lett; mert a kis fiú csak oda van, és elveszett nyom nélkül a kétségbeesett szüléktől. Talál gyermekről vagy ilyennek holttestéről sem lett azóta közhírré tétetve semmi. Hová tűnt el e gyermek, azt elgondolni alig lehet. Csak gyaníthatni szomorú sorsát, hogy kőborlók által az uton felkapatva, ezek elrabolhatták, és él tán ma is valahol, szülőföldétől távol, az ég tudja, miféle állapotban. Vagy: tán mint elbénított és világtalanná tett nyomorék valahol koldulni segít. Vagy de ez a gondolat hadd maradjon csak a tollban. A bus atya még most is eljár messze vásárookra, szemlélni a szerencsétlent; de az édes anyja s szivrázó eseményt el nem hordozhatván, bujában hamar meghalt az eltűnés után. Minden esetre az illy történet igen hangosan kiáltja füleinkbe, hogy állítsunk óvodákat falunkban is minél előbb.

E ritka baleset hírét pedig azért juttattuk köztudomásra készakarva illy részletesen, hogy ha ez által netalán e fiú megtalálásának nyomaira juthatnánk. A gyermek és apa szomorú sorsát minden emberbarát kegyes figyelmébe ajánljuk.

+ *Marhabistosítás.* Az orosz kormány rendelete szerint orosz Lengyelországban 1858-iki évre mindenki köteles marháit biztosítani. A betéti csekély összeg után a tulajdonos elhullandó marhájáért teljes kárpótlást nyrend. Az e tárgyban folytatandó levelezések bélyegmentesek.

figyelmére. Legközelebb azt sugja egy levelezőnknek, hogy ez a kifejezés: „a leégett épület a falu szélén létezik” styl és nyelv elleni vétség. Még ha igaz volna is, hogy vétség, akkor is csak azt bizonyítaná, hogy csakugyan egeriarkakba kapaszkodó emberek vagyunk s igen sokra ráérünk. Hátha nem is igaz, — a minthogy nem is az (ha t. i. van különbség a leégett és elégett között) — hát akkor mit bizonyít? — Másként állana a dolog, ha levelezőnk például ezt írta volna: „a tudós újdondász a Pesti Naplóban létezik,” mert ennek csakugyan nem volna értelme, s vétség volna nem csak a styl és nyelv, hanem talán a tapasztalás ellen is.

1358. *A bánat sulya: Száraz könyek.* Nem használható. „Méla csend honol” — ezt nem mondja már ma senki.

1359. *Közép-Csalloközbe.* A levélben egy a 14-ik századból szóló eredeti okiratot, mint látszik, osztálylevelet találtunk. Mi tevők legyünk vele? — A levelet közöljük.

1360. *K. K. Halasra.* A „Nagy Tükör?” Ugy halljuk, hogy félbenszakadt pályáján régi erővel újra folytatja s még e héten 2 füzet jelenik meg belőle egyszerre.

1361. *Végül még a Napkelet érdeműs kiadó-szerkesztőjével* volna egy kis számadásunk, a ki válaszképen azon levélre, melly lapunk 30 számában *Isaszegről* közöltetett, jónak látja e miatt nem e lapok szerkesztőjének tenni szemrehányásokat, hanem neki esni annak, a kit — a dolog természetes rende szerint — a cikkek kiszemelése, közlése, összeállítás, szóval a lap szerkesztése, szellemi része körül semmi felelősség nem illet, kinek arról legfeljebb is csak távolról tudomása lehet — t. i. e lapok kiadójának. Teszi pedig ezt *Vahot Imre* ur, hozzá méltó bátorsággal, massív hctvenkedéssel és karsu pöffeszkedéssel. Régotha ismerjük e szeretelméltó tulajdonságokat s ezelőtt 10—12 évvel ünnepek tartottuk a napot, midőn elmulathattunk s elbánhattunk velök. Akkor még azt reméltük, hogy javíthatunk rajta — most régen vége e reményünknek s vége azon ambícióknak is, hogy akár magunk, akár az olvasók multságára, vele bajlódjunk. Adadjuk öt saját sorsának és fiatalabb collegáink tanulmányozásának. Ha egyéb nem is, annyi érdemünk mindenesetre van, hogy a haszontalan üres szóvitákat óvatosan kerüljük s a nem közczél, hanem magánügyek körül forgó polemianak kitérünk még akkor is, midőn világos győzelemre van kilátásunk. De mit is nyernénk ezzel? azt, hogy *Vahot Imre* még az asztal alá kerülve is örökké azt kiabálná: Én vagyok a legény a csárdában! s ha egyebbe nem, beleharapna a széklábába, s talán még elő is huzna zsebéből egy vidéki levelet, mellyben azt írja neki valaki, hogy ő nincs az asztal alatt, úgy hogy ő maga is elhiszi azt. Valóban nem áhitjuk e győzelmet.

1362. *G. M. urnak Királymezőn.* Megvizsgáltuk az eredeti megrendelő levelet állítása tevédecsen alapszik. Lapjainkat utnak indíthatjuk-e? — (Kiadóhivatal.)

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör. - orosz naptár	Nap- kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold- kelet nyug.	
			kelet	nyug.		kelet	nyug.
Augusztus							
9 Vasár.	D 10 Rom. v.	D 9 Em.	28 F9 Proch.	4 49	7 21	19 Bójt	9 0
10 Hétfő	Lőrincz vért.	Lőrincz	29 Kallin.	4 50	7 19	20 (lám.e.)	9 18
11 Kedd	Susanna vért.	Tiborc	30 Szilas Sz.	4 52	7 17	21 Kis fa	9 37
12 Szerda	Klára sz. Hil.	Klára	31 Eudocim.	4 53	7 16	22 (ünne)	10 3
13 Csütört	Ipoly. Kass.	Ipoly	1 Aug. B.	4 54	7 14	23	10 38
14 Péntek	Özséb. At. †	Özséb	2 Asz. ut.n.	4 56	7 12	24	11 24
15 Szomb.	N. B. Assz.	B. Assz.	3 (bójt k.)	4 57	7 11	25 Sab.	* * 4 56
Holdnegyed: ☾ Utolsó negyed 12-kén 6 óra 59 perczkor.							

TARTALOM.

Virág Benedek (arczkép). — Még egy dal *Bérangetől* ford. *Szász Károly*. A szerelmes betyár. *Dalmady Győző*. — Nemzetünk miveltsege az Árpádok alatt. *Vass József* (képpel). — A kolosmonostori apátság maradványa. — *Offenbánya*. *Vojth Simon*. — Nőnövelésünk s egy új nőnövelde *Losonczon*. *Moravcsik Samu*. — *Tarhász*: *Kakas Márton* a színházban. *Gazdákat* érdeklő. *Irodalom és művészet*. *Egyházi és iskolai hírek*. *Ipar, gazdaság*. *Közüntézetek, egyletek*. *Mi újság?* *Vidéki hírek*. *Egyveleg*. *Színházi napló*. *Szerk. mondanivaló*. *Heti naptár*.